

Informatīvais ziņojums

**„Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un
vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm
2024., 2025. un 2026.gadā”**

Rīga, 2023

Saturs

1. Galveno makroekonomisko rādītāju prognozes 2023.-2026.gadam	3
2. Kopbudžeta nodokļu un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumu prognozes 2024.-2026. gadam	19
3. Valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi krīžu seku mazināšanai un to fiskālā ietekme	21
4. Vispārējās valdības budžeta bilances prognoze pie nemainīgas valdības politikas 2024.-2026. gadam	22
5. Makroekonomiskās un fiskālās attīstības pesimistiskais un optimistiskais scenārijs	26
6. Vispārējās valdības parāda prognoze 2024.-2026. gadam	26
7. Fiskālās politikas nosacījumi un fiskālā telpa 2024.-2026. gadam	31
8. Turpmākā rīcība.....	35

1. Galveno makroekonomisko rādītāju prognozes 2023.-2026.gadam

Latvijas ekonomika Covid-19 krīzi bija pārvarējusi būtiski labāk nekā sākotnēji prognozēts, pēc 2,3% krituma 2020. gadā ekonomikas izaugsmei 2021. gadā sasniedzot 4,3%, un arī Krievijas sāktā kara un energoresursu cenu kāpuma negatīvā ietekme 2022. gadā ir izrādījusies mazāka, nekā tika pieļauts uzreiz pēc kara sākuma. Iekšzemes kopprodukts pērn palielinājies par 2,8% un izaugsme fiksēta gandrīz visās pakalpojumu nozarēs, kuras iepriekš negatīvi skāra vīrusa izplatības samazināšanai noteiktie ierobežojumi.

Lielāko devumu iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugumā pērn nodrošinājis 15,7% kāpums komercpakalpojumu nozarēs. Būtiska loma bijusi arī 57,5% pieaugumam izmitināšanas un ēdināšanas nozarē un 26,6% pieaugumam mākslas, izklaides un atpūtas nozarē. Ļoti veiksmīgi attīstījusies informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare, uzrādot 14,0% pieaugumu un sekmīgi 2022. gadā strādājusi arī apstrādes rūpniecība, kas, neskatoties uz apjomu samazinājumu divās lielākajās apakšnozarēs – kokapstrādē un pārtikas ražošanā – spējusi sasniegt 2,7% pieaugumu.

Kopumā pagājušā gada dati rāda, ka Krievijas uzsāktā kara negatīvā ietekme atspoguļojusies galvenokārt vairumtirdzniecības nozares apjomu kritumā par 18,7% salīdzinājumā ar 2021. gadu. Tajā pašā laikā negatīva dinamika saglabājusies arī būvniecības nozarē, kas pēc 9,8% krituma 2021. gadā pērn samazinājusies vēl par 11,3%, strauji pieaugot būvniecības izmaksām un kavējoties līgumu pārslēgšanai.

No izlietojuma puses ekonomikas izaugsmi pērn visvairāk veicināja privātā patēriņa pieaugums par 8,1%, ko nodrošināja Covid-19 ierobežojumu atcelšana, kā arī valsts energoatbalsta pasākumi, mīkstinot energoresursu cenu kāpuma negatīvo ietekmi. Patēriņu palīdzēja nodrošināt arī pandēmijas laikā būtiski pieaugušie mājāsaimniecību uzkrājumi komercbankās. Sabiedriskā patēriņa pieaugums pērn bija mērenāks, tam palielinoties par 2,8%, kamēr investīciju pieaugumu (+0,7%) kavēja gan straujais būvniecības izmaksu pieaugums, gan riska pieaugums karadarbībai tuvā reģionā. Strauji pieaugumi pērn bija gan eksportam (+9,1%), gan importam (+11,6%), bet, eksportam palielinoties nedaudz lēnāk nekā importam, neto eksporta devums ekonomikas izaugsmē bija negatīvs.

Šā gada pirmajā ceturksnī ekonomikas izaugsme ir kļuvusi lēnāka un IKP, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo ceturksni, ir palielinājies par 0,8%. Ekonomikas izaugsmi nodrošinājusi pakalpojumu nozaru tālāka atjaunošanās pēc pandēmijas laika ierobežojumiem un spēcīga privātā patēriņa saglabāšanās, pateicoties labvēlīgajiem laika apstākļiem zemās apkures sezonā un valsts atbalsta pasākumiem, patērētāju konfidencei pēc krasā krituma pagājušā gada vidū arvien uzlabojoties. Būtiska loma bijusi arī investīciju un būvniecības nozares kāpumam, kas pēc pēdējo gadu pastāvīgā krituma šogad pirmajā ceturksnī beidzot atguvusies, salīdzinājumā ar pagājušā gada pirmo ceturksni uzrādot spēcīgu 17% pieaugumu. Ļoti veiksmīgi turpinājusi strādāt informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare, kas gada laikā augusi par 12,2%. Vienlaikus apstrādes rūpniecības rezultātos jau sākusi izpausties ārējā pieprasījuma samazināšanās, ekonomikas izaugsmei galvenajos Latvijas eksporta tirgos bremsējoties, un nozare piedzīvojusi 4,3% kritumu.

Kopumā pirmā ceturksņa rādītāji jau diezgan skaidri ir iezīmējuši šā gada situāciju, kad ārējais pieprasījums saglabāsies zems, bet galvenais izaugsmes nodrošinātājs būs iekšzemes pieprasījums, pirmām kārtām investīcijas, tajā skaitā būtiski straujāka Eiropas Savienības fondu finansējuma izmantošana, kā arī salīdzinoši stabils privātā patēriņa līmenis, ko, tāpat kā investīcijas, veicinās cenu stabilizēšanās un atsevišķos sektoros arī visai straujš cenu kritums, pirmām kārtām energoresursiem un degvielai. Balstoties uz 2023. gada pirmajā ceturksņa datiem un līdz šā gada jūnijam pieejamo īstermiņa makroekonomisko informāciju, Finanšu ministrija 2023. gada jūnijā izstrādāja makroekonomisko rādītāju prognozes nākamā gada

valsts budžeta sagatavošanai. Latvijas iekšzemes kopprodukta pieauguma prognoze šim gadam ir paaugstināta līdz 1,0%, pateicoties straujākai nekā prognozēts ekonomikas attīstības pagājušā gada beigās un šā gada pirmajā ceturksnī. Prognoze ir par vienu procentpunktu augstāka nekā iepriekšējā makroekonomiskās attīstības scenārijā, kas tika izstrādāts šā gada februārī. 2024. gadam tiek prognozēta ekonomikas izaugsmes paātrināšanās līdz 2,5%, kas ir par 0,5 procentpunktiem vairāk nekā iepriekšējā scenārijā.

Ārējā vide

Pasaules ekonomikas izaugsme pēc spēcīgās atgūšanās no Covid-19 pandēmijas 2021. gadā, pērn palēninājās līdz 3,5%, bet šogad un nākamgad, pēc Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) jaunākajām, jūlija prognozēm, izaugsme būs vēl zemāka, - 3% apmērā. Lai gan salīdzinājumā ar aprīļa prognozēm ekonomikas pieauguma tempi ir nedaudz paaugstināti, tie tomēr ir vēsturiski zemā līmenī un ekonomisko aktivitāti turpina vājināt centrālo banku veiktie procentu likmju paaugstinājumi, lai ierobežotu inflāciju. Ekonomisko situāciju pasaulē jau kopš 2022. gada februāra nosaka Krievijas iesāktais karš Ukrainā un tā veicinātā energokrīze, ievērojami paaugstinot energoresursu cenas, ceļot kopējo inflācijas līmeni un kopā ar procentu likmju celšanu arī būtiski palēninot ekonomikas attīstību.

Līdzīgi kā pasaulē kopumā zema izaugsme prognozēta arī Eiropas Savienībai un galvenajām Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalstīm. Pēc Eiropas Komisijas pēdējām, šā gada maija prognozēm, ekonomikas izaugsme Eiropas Savienības valstīs šogad palēnināsies līdz 1,0%, salīdzinot ar 3,5% izaugsmi pērn. Zemā līmenī ekonomikas attīstības tempi saglabāsies arī 2024. gadā, kad ES ekonomikas izaugsme veidos 1,7%. Tāpat kā pasaulei, arī Eiropas Savienībai un eirozonai izaugsmes prognozes ir nedaudz paaugstinātas, salīdzinot ar iepriekšējām, EK februāra prognozēm, bet šis paaugstinājums ir niecīgs, - par 0,2 procentpunktiem 2023. gadam un 0,1 procentpunktu 2024. gadam.

Latvijas galveno ārējās tirdzniecības partnervalstu izaugsmes prognozes palielinātas vēl mazāk – par 0,1 procentpunktu 2023. gadam desmit galvenajām tirdzniecības partnervalstīm Lietuvai, Igaunijai, Vācijai, Zviedrijai, Krievijai, Apvienotajai Karalistei, Somijai, Dānijai, Nīderlandei un Polijai, bet 2024. gadam tās nav mainītas (skat. 1. tabulu). Kopumā Latvijas tirdzniecības partnervalstīm izaugsme šogad prognozēta zemāka nekā Eiropas Savienībai kopumā, kas atspoguļo nelabvēlīgāko ekonomisko situāciju tieši Austrumeiropas reģionā, Baltijas valstīs un Skandināvijā.

1. tabula. IKP pieauguma prognozes 2023. un 2024. gadam

Valsts	Īpatsvars kopējā Latvijas preču eksportā 2022. gadā	IKP pieauguma prognoze salīdzināmās cenās, g/g, %, EK, 2023. gada maijs * SVF, 2023. gada aprīlis		Izmaiņas pret EK 2023. gada februāra prognozēm, procentpunkti * pret SVF prognozēm	
		2023.	2024.	2023.	2024.
Lietuva	18,2%	0,5	2,7	0,2	0,2
Igaunija	11,8%	-0,4	3,1	-0,5	0,3
Vācija	6,7%	0,2	1,4	0,0	0,1
Zviedrija	5,6%	-0,5	1,1	0,3	-0,1
Krievija*	5,6%	0,7	1,3	0,4	-0,8
Apvienotā Karaliste*	5,3%	-0,3	1,0	0,3	0,1
Somija	4,7%	0,2	1,4	0,0	0,0
Dānija	4,0%	0,3	1,5	0,2	-0,1
Nīderlande	3,8%	1,8	1,2	0,9	-0,1

Valsts	Īpatsvars kopējā Latvijas preču eksportā 2022. gadā	IKP pieauguma prognoze salīdzināmās cenās, g/g, %, EK, 2023. gada maijs * SVF, 2023. gada aprīlis		Izmaiņas pret EK 2023. gada februāra prognozēm, procentpunkti * pret SVF prognozēm	
		2023.	2024.	2023.	2024.
Polija	3,6%	0,7	2,7	0,3	0,2
Kopā vidēji svērtais 10 valstīm	69,3%	0,2	2,0	0,1	0,0
ES27	71,4%	1,0	1,7	0,2	0,1

Provizoriskie šā gada otrā ceturkšņa dati Eiropas Savienībā parāda vēl nedaudz zemāku izaugsmi, nekā maijā bija prognozējusi EK. Salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni, ES27 ekonomika nav pieaugusi, kamēr EK sagaidīja 0,2% kāpumu. Uzņēmēju un patērētāju konfidences rādītāji, kas pēc krasā krituma pērnajā gadā 2023. gada sākumā bija sākuši stabilizēties un pakāpeniski uzlaboties, pēdējos trīs mēnešos atkal piedzīvojuši lejupslīdi. Līdzīga lejupejoša dinamika pēdējos mēnešos bijusi arī citam apstieidzošajam rādītājam - eirozonas iepirkumu menedžeru indeksam (PMI), kas jūlijā nokrities līdz 48,9 - zemākajam līmenim pēdējo astoņu mēnešu laikā. Indeksa vērtība zem 50 nozīmē ekonomiskās aktivitātes samazināšanos un jūlijā indekss ir krities gan salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi, gan arī būtiski atpalicis no tirgus prognozēm.

Pēc straujā inflācijas pieauguma līdz 8,4% 2022. gadā, šogad eirozonai tiek prognozēta inflācijas samazināšanās līdz 5,8% un 2024. gadā – līdz 2,8%. Lai ierobežotu inflāciju, pasaules vadošās centrālās bankas 2022. gadā sāka procentu likmju paaugstināšanas ciklu. ASV Federālā rezervju sistēma 2022. gada 16. martā pirmo reizi kopš 2018. gada decembra paaugstināja bāzes procentu likmi par 0,25 procentpunktiem līdz 0,25% – 0,5%. Pēc vairākiem sekojošiem procentu likmju paaugstinājumiem 2023. gada augustā likme sasniedza 5,25% – 5,5%, kas ir augstākais līmenis kopš 2001. gada. Eiropas Centrālā banka 2022. gada 21. jūlijā pirmo reizi pēdējos 11 gados veica procentu likmju paaugstinājumu, galveno bāzes procentlikmi palielinot par 0,5 procentpunktiem līdz 0,5%, bet pēc tam, veicot vēl deviņus likmju paaugstinājumus, šā gada augustā galvenā bāzes procentlikme sasniedza 4,25%. Līdz ar inflācijas ierobežošanu procentu likmju tālāks kāpums var arī palielināt nestabilitāti finanšu sektorā un pasliktināt pasaules ekonomikas izaugsmes perspektīvas, īpaši augstus riskus radot attīstības valstīm ar augstiem parāda līmeņiem.

Nozaru attīstība

Latvijas rūpniecības nozare 2022. gadā saglabāja izaugsmi 0,8% apmērā, neraugoties uz straujo energoresursu cenu pieaugumu, kas palielināja ražošanas izmaksas un galaproduktu cenas. Apstrādes rūpniecībā, kas veido 82% no visas rūpniecības, pērn bijis apjomu pieaugums par 2,6%, ko noteica labie rezultāti vairākās mazajās apakšnozarēs, bet elektroenerģijas un gāzes apgādes nozare gāzes pieprasījuma mazināšanās un energoresursu taupības pasākumu ietekmē saruka par 11,5%. Salīdzinoši mazajā ieguves rūpniecībā nozīmīgu pārmaiņu pērn nebija (-0,7%).

Augstākie apstrādes rūpniecības ražošanas apjomi bija fiksēti 2022. gada aprīlī un maijā, taču kopš tā brīža ražošana tikai samazinājusies. 2022. gada otrajā pusē nozare saskarās ar izejvielu trūkumu, ko izraisīja Krievijai un Baltkrievijai noteiktās sankcijas sakarā ar iebrukumu Ukrainā. Tajā pašā laikā strauji auga energoresursu cenas. Pērnā gada otrajā pusē izejvielu piegāžu ķēdes pamazām pārorientējās uz alternatīviem tirgiem, taču 2023. gadā sekoja ekonomikas attīstības tempu palēnināšanās Eiropas Savienībā, kas būtiski samazināja

pieprasījumu pēc Latvijas apstrādes rūpniecības produkcijas, neļaujot nozarei atjaunot izaugsmi.

Straujais ražošanas cenu pieaugums atzīmējams kā galvenais nozari bremsējošais faktors. Apstrādes rūpniecībā ražotāju cenas pieauga kopš 2020. gada oktobra, un lielākais sadārdzinājums gada griezumā bija 2022. gada maijā (+24,3%). Savukārt šā gada maijā un jūnijā ražošanas cenas sākušas samazināties (-1,7% jūnijā). Jūnijā, gada griezumā, lielāki ražošanas cenu pieaugumi ir pārtikas precēm un būvmateriāliem, savukārt kokrūpniecības un ķīmisko vielu un to produktu ražotāju cenas sarukušas attiecīgi par 11,2% un 17,5%.

2023. gada pirmajā pusgadā apstrādes rūpniecības apjomi samazinājušies par 6,2%, bet visā rūpniecībā kopā pret pērnā gada attiecīgo periodu fiksēts samazinājums par 6,3%. Ražošana sešos mēnešos sarukusi visās lielākajās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs – kokrūpniecībā (-12,1%), būvmateriālu ražošanā (-19,3%) un metālizstrādājumu ražošanā (-8,4%). Samazinājumi bijuši arī pārējās ar kokrūpniecību saistītajās nozarēs - mēbeļu ražošanā (-16,7%), papīra un to izstrādājumu ražošanā (-12%) un poligrāfijā (-31,5%). Sarukusi arī ķīmisko vielu un produktu ražošana (-10,8%), gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana (-10,5%) un autobūve (-8,4%). Vienlaikus pozitīvu piensumu pirmajā pusgadā nodrošina tādas tehniskās nozares kā datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana (+37,9%), elektrisko iekārtu ražošana (+12,4%) un iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana (+54,2%). Pieaugstajām energoresursu cenām izaugsmi saglabājusi arī nozīmīgā pārtikas produktu (+3,5%) un dzērienu (+2,6%) ražošana. Savukārt vieglā rūpniecība, kas ietver tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanu, samazinājusies par 0,9%.

Atbilstoši 2022. gada datiem 66,6% no apstrādes rūpniecības apgrozījuma tiek eksportēti, tādējādi zemāka izaugsme pasaulē un Eiropā būtiski ietekmēs pieprasījumu pēc Latvijas precēm, kas liecina, ka straujus uzlabojumus Latvijas eksporta pieprasījumā nav pamata gaidīt. Arī Eiropas Komisijas apkopotais konfidences indekss Latvijas apstrādes rūpniecībā ir zemākais kopš Covid-19 pandēmijas sākuma, kā galveno nozares ierobežojošo faktoru ražotājiem minot pieprasījuma samazināšanos, kas liecina par vāju apstrādes rūpniecības nozares prognozējamo attīstību šogad.

Mazumtirdzniecības nozare 2022. gadā uzrādīja pieaugumu 4,3% apmērā, kas ir lielākā izaugsme kopš 2017. gada. Covid-19 pandēmijas ierobežojumi negatīvi ietekmēja nozari 2020., 2021. gadā un 2022. gada janvārī un februārī, bet 2022. gada martā lielākā daļa no ierobežojumiem tika atcelti un atsākās aktīvāka mazumtirdzniecība klātienē tirdzniecības vietās. Lai arī ierobežojumi Covid-19 laikā acīmredzami ierobežoja mazumtirgotājus, tirgotie apjomi gada griezumā joprojām pieauga, attiecīgi 2020. gadā par 1,5% un 2021. gadā par 2,5%. Ierobežojumu atcelšana 2022. gada martā nodrošināja kopējo mazumtirdzniecības apjomu pieaugumu 2022. gadā par 4,3%, ko īpaši veicināja 8,7% pieaugums nepārtikas (bez degvielas) preču tirdzniecībā. Pārtikas preces 2022. gadā tirgotas par 0,5% vairāk kā gadu iepriekš, bet degvielai, neraugoties uz straujo cenu kāpumu 2022. gadā, tirdzniecības apjomi auguši par 1,2%.

Kopš 2022. gada vidus mazumtirdzniecības nozari nelabvēlīgi ietekmē patēriņa cenu pieaugums. Pirmo reizi 20% patēriņa cenu pieauguma robeža tika pārsniegta 2022. gada jūlijā un līdzīgs inflācijas līmenis saglabājās līdz 2023. gada februārim. Lai arī pašlaik patēriņa cenu pieauguma tempi samazinās, preču cenas tirdzniecības vietās vērtējamas kā ļoti augstas, un tā negatīvais efekts 2023. gadā sāk atspoguļoties arī mazumtirdzniecības apjomos, ietekmējot nozari vairāk nekā Covid-19 pandēmija.

2023. gada pirmajā pusē mazumtirdzniecības apjomi samazinājušies par 2% pret pērnā gada attiecīgo periodu. Lielāko ietekmi atstājis pārtikas preču mazumtirdzniecības sarukums

par 5,8%. Nepārtikas preces, izņemot degvielu, tirgotas par 1,5% mazāk nekā pērn, bet degvielas mazumtirdzniecībā bijis pieaugums par 4,8%.

Degvielas tirdzniecības apjomus šā gada pirmajā pusē pozitīvi ietekmē salīdzinoši zemās cenas, kuras šā gada jūnijā bijušas par 26,4% zemākas nekā pērn. Taču pārtikas un nepārtikas preču cenas joprojām pieaug, kas negatīvi ietekmē iedzīvotāju pirkspēju un mazumtirdzniecības apjomus.

Eiropas Komisijas apkopotie konfidences indeksi norāda, ka mazumtirgotāju konfidence Latvijā ir augsta un kopš pērnā gada decembra atrodas pirmspandēmijas līmenī. Arī patērētāju noskaņojums sāk uzlaboties, taču šā gada maijā tas joprojām vērtējams kā zems. Ņemot vērā iepriekš minēto, vasaras periodā lieli mazumtirdzniecības apjomu kritumi nav paredzami, taču iestājoties nākamajai apkures sezonai, iedzīvotājiem atkal var būt mazāk brīvo līdzekļu, ko tērēt.

Būvniecības apjomi 2021. un 2022. gadā samazinājušies attiecīgi par 6,2% un 11,3% pret iepriekšējiem gadiem, ko ietekmēja straujais būvmateriālu sadārdzinājums, kā arī pārejas periods starp Eiropas Savienības fondu cikliem. Savukārt 2023. gada pirmajā ceturksnī, pēc sešu ceturkšņu krituma, būvniecības apjomi gada griezumā pieauguši par 17%, kas ir straujākais kāpums kopš 2018. gada 4. ceturkšņa. Starp būvniecības pamatgrupām straujākā izaugsme bijusi tieši ēku būvniecībā (+25,2%), kur nedzīvojamo ēku būvniecība augusi nedaudz straujāk par dzīvojamo ēku būvniecību. Nedzīvojamo ēku grupā izceļami rūpniecisko ražošanas ēku un noliktavu būvniecības apjomi, kas 2023. gada 1. ceturksnī ir divkārtšojušies, bet dzīvojamo ēku grupā nedaudz straujāk par viena dzīvokļa māju būvniecību pieauguši daudzdzīvokļu ēku būvniecības apjomi. Jāpiemin, ka faktiskie daudzdzīvokļu namu būvniecības apjomi ierasti ir aptuveni piecas reizes lielāki par viena dzīvokļa ēku būvniecības apjomiem. Savukārt specializētie būvdarbi 2023. gada 1. ceturksnī auguši par 13,1%, bet inženierbūvniecībā sasniegts pieaugums par 6,3%, strauji palielinoties pilsētsaimniecības infrastruktūras būvniecības objektu celtniecībai.

Sākoties aktīvai 2021.-2027. gada ES fondu cikla līdzekļu apguvei, 2023. un 2024. gadā sagaidāma būvniecības nozares izaugsme, vairāk palielinoties tieši inženierbūvniecības un speciālo būvdarbu apjomiem.

Transporta un uzglabāšanas nozare, kas bija viena no pandēmijas smagāk skartajām nozarēm, pēc 2021. gadā sasniegtā 9,0% kāpuma pērn palielinājās vēl par 2,3%, turpinot atjaunoties aviopārvadājumu un sauszemes pasažieru pārvadājumu apjomiem, kamēr kravu pārvadājumus dzelzceļā samazināja Krievijas energoproduktu eksporta ierobežojumi, un nedaudz saruka arī kravu pārvadājumi ar autotransportu.

Pasažieru skaits lidostā "Rīga" 2022. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās 2,3 reizes un sasniedza 5,4 miljonus, tomēr vēl joprojām būtiski atpalika no 2018.-2019. gada līmeņa, kad pasažieru skaits lidostā bija pārsniedzis septiņus miljonus. Pasažieru skaits sauszemes transportā pieauga par 28,0% un jūras ostās tika apkalpots par 80,2% vairāk pasažieru nekā 2021. gadā. Kravu apgrozījums ostās pērn vēl palielinājās par 15,2%, taču dzelzceļš jau sāka izjust Krievijas energoproduktu eksporta kritumu un pārvadājumu apjomi dzelzceļā samazinājās par 5,3%. Kravu apgrozība autopārvadājumos 2022. gadā samazinājās par 3,5%, samazinoties starptautisko pārvadājumu apjomiem, kamēr iekšzemē kravu pārvadājumi turpināja pieaugt.

Līdzīga situācija saglabājas arī 2023. gadā, kad pasažieru pārvadājumi turpina atjaunoties, bet kravu tranzīta apjomi dzelzceļā krītas, un kravu samazinājums sācis skart arī ostu darbu, transporta nozarei kopumā sākot uzrādīt kritumu. Pirmajā ceturksnī, salīdzinot ar attiecīgo ceturksni pirms gada, transporta nozare kopā samazinājās par 4,7% un arī gadā

kopumā prognozējams neliels samazinājums, pasažieru satiksmes pieaugumam vairs nespējot kompensēt kritumu kravu pārvadājumos.

2023. gada pirmajā pusē, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, kravu apgrozījums ostās samazinājās par 14,2%, būtiskāko kritumu piedzīvojot naftas produktu un ogļu kravām, kamēr pārējo kravu apjomi saglabājās salīdzinoši stabili. Dzelzceļā pārvadāto kravu apjoms pirmajā pusgadā kritās par 36,0%. Kravu apgrozība autotransportā gada pirmajā ceturksnī, salīdzinot ar attiecīgo periodu pirms gada, samazinājās par 9,7%, galvenokārt samazinoties pārvadājumiem ārvalstīs.

Vienlaikus pasažieru skaits lidostā Rīgā joprojām būtiski pārsniedz pērnā gada līmeni – gada pirmajā pusē apkalpoti 3,0 miljoni pasažieru, kas bija par 37,4% vairāk nekā pirms gada, taču pieauguma tempi mēnesi pēc mēneša mazinās. Pasažieru skaits sauszemes transportā salīdzinājumā ar pagājušā gada pirmo ceturksni palielinājies par 33,6%, bet pasažieru skaits jūras ostās audzis par 6,8%.

Pēc samērā veiksmīgā 2021. gada, kad pēc iepriekšējos gados **finanšu un apdrošināšanas nozarē** vērotā pievienotās vērtības krituma nozares pievienotā vērtība salīdzināmās cenās palielinājās par 17,9%, 2022. gads nebija tik veiksmīgs, proti, nozares pievienotā vērtība 2022. gadā samazinājās par 3,7%. Pagaidām 2023. gads ir sācies bez turpmāka nozares darbības rādītāju pasliktinājuma un darbības rādītāji ir samērā līdzīgi kā 2022. gadā. 2023. gada 1. ceturksnī nozares pievienotā vērtība bija par 3,9% mazāka nekā pirms gada 1. ceturksnī, taču tas ir bāzes efekta dēļ pēc netipiska 20,9% samazinājuma 2022. gada 4. ceturksnī. Līdz ar to var secināt, ka, lai gan būtisku nozares darbības rādītāju pasliktinājumu Krievijas sāktais karš Ukrainā nav izraisījis, tomēr tas ir radījis negatīvu fonu kopējai nozares attīstībai.

To apliecina arī banku bilanču dati, jo kreditēšana turpināja būt vāja, tajā skaitā uz kopējā Baltijas fona stabili ieņemot pēdējo vietu jau kopš 2014. gada. Ja 2022. gads jaunizsniegto kredītu segmentā uzrādīja nelielus pieaugumus visās kategorijās, izņemot kredītus mājsaimniecībām mājokļa iegādei, tad 2023. gads ir sācies ar stabilu kritumu un 2023. gada pirmajos piecos mēnešos, salīdzinot ar tādu pašu periodu pērn, kritums ir gan kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei (-15,9%), gan kredītiem nefinanšu sabiedrībām (-8,2%), gan pārējiem kredītiem mājsaimniecībām (-24,6%). Vienīgā jaunizsniegto kredītu kategorija, kas turpina kāpumu, ir patēriņa kredīti mājsaimniecībām, kas šā gada pirmajos piecos mēnešos ir izsniegti par 34,5% vairāk nekā pagājušajā gadā šajā pašā periodā.

Tajā pašā laikā augošās procentu likmes ir ļāvušas bankām kāpināt tekošās peļņas apjomus un 2023. gada pirmajos piecos mēnešos banku tekošā peļņa ir vairāk nekā divas reizes lielāka (+127%) kā pērn šajā pat laika periodā. Pozitīvi ir tas, ka pirmā ceturkšņa kredītu kvalitātes rādītāji neuzrāda pasliktinājumu, par ko bija bažas 2022. gada nogalē.

Tāpat iepriekšējos gados veiktās reformas attiecībā uz biznesa modeļu maiņu un atteikšanos no riskantiem nerezidentu noguldījumiem ir turpinājušās un rezidentu noguldījumu apjoms ir turpinājis kāpt visu 2022. gadu. Taču kopš 2023. gada sākuma noguldījumu apjoms ir gandrīz nemainīgs, lai arī jūnijā depozītu apjoms bija par 5,3% lielāks nekā gadu iepriekš, kas, visticamāk, ir saistīts ar pieaugušo inflāciju, tajā skaitā energoresursu un komunālo maksājumu cenu kāpumu, kas nav ļāvis iedzīvotājiem turpināt palielināt uzkrājumus tāpat kā iepriekšējos periodos.

Ārējā tirdzniecība

Latvijas **preču un pakalpojumu ārējās tirdzniecības** apgrozījums 2022. gadā salīdzināmajās cenās palielinājās par 10,5%, kas bija līdzvērtīgi pieaugumam 2021. gadā. Pasaules ekonomikas attīstība un ārējā pieprasījuma pieaugums galvenajos eksporta noieta tirgos kā ES, kā arī būtisks eksporta kāpums uz tādām valstīm kā ASV, Ukraina, Saūda Arābija,

Norvēģija, Kazahstāna un Ķīna 2022. gadā nodrošināja Latvijas preču un pakalpojumu eksporta pieaugumu par 9,1%. Tajā pašā laikā Latvijas iekšējā patēriņa pieaugums un investīcijas iekārtās un tehnoloģiskajās mašīnās veicināja kopējā preču un pakalpojumu importa kāpumu par 11,7%.

Ņemot vērā, ka imports ir palielinājies straujāk par eksportu, ārējās tirdzniecības bilance 2022. gadā ir pasliktinājusies. Tādējādi ārējās tirdzniecības devums IKP pieaugumā bija negatīvs jeb -3,0 procentpunktu apmērā, kas ir būtiski mazāk nekā 2021. gadā, kad neto eksporta devums bija -6,7 procentpunkti. Eksporta un importa kāpums 2022. gadā bijis straujāks nekā IKP pieaugums, līdz ar to ārējās tirdzniecības nozīme tautsaimniecībā palielinājusies. Eksporta īpatsvars IKP 2022. gadā pieauga par 4,0 procentpunktiem un sasniedza 69,3%. Savukārt importa īpatsvars valsts ekonomikā pērnajā gadā veidoja 83,0%, palielinoties par 6,6 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2021. gadu.

2023. gada pirmajā ceturksnī Latvijas preču un pakalpojumu **eksporta** vērtība salīdzināmajās cenās samazinājās par 0,8%, ko lielā mērā noteica vārgā ekonomikas izaugsme ES. Savukārt vājā Latvijas ekonomikas izaugsme šā gada sākumā izskaidro preču un pakalpojumu importa bremzēšanos, jo importa vērtība pieauga tikai par 2,9%, salīdzinot ar 2022. gada pirmo ceturksni.

Mēnešu statistika uzrāda, ka 2023. gada pirmajos piecos mēnešos preču eksporta vērtība faktiskajās cenās ir samazinājusies par 3,3%, salīdzinot ar attiecīgo periodu pērn. Šā gada martā preču eksportam gada izteiksmē pirmo reizi kopš 2021. gada sākuma bija kritums. Aprīlī un maijā tas pastiprinājies, un šā gada maijā preču eksporta vērtība bija jau par 15,1% zemāka nekā ar pērnā gada maijā.

Preču eksporta samazinājums šā gada piecos mēnešos ir fiksēts lielākajai daļai eksporta grupu. Tomēr noteicošā loma eksporta kritumā bija minerālproduktu, koka un koksnes izstrādājumu, kā arī metālu un metālu izstrādājumu grupām. Tieši šīs preču grupas bija vienas no galvenajiem eksporta dzinējspēkiem pērnā gada pirmajā pusgadā, kad preču eksporta pieaugums katru mēnesi bija tuvu 40%. Tik strauju izaugsmi lielā mērā noteica izejvielu, it īpaši gāzes, naftas produktu un koksnes cenu pieaugums. Līdz ar to šogad šim faktoram būs pazeminoša ietekme uz preču eksportu, jo izejvielu cenas ir būtiski samazinājušās. Latvijas preču eksporta struktūrā dominējošā loma ir precēm ar zemu pievienoto vērtību, piemēram, koksnei un koka izstrādājumiem, neapstrādātai pārtikai, minerālproduktiem, dzelzs atkritumiem un lūžņiem, kuru cenas pasaules tirgos jau vairākus mēnešus samazinās, kas, no vienas puses, samazina patēriņa cenas gan Eiropā kopumā, gan Latvijā, bet, no otras puses, atstāj pazeminošu ietekmi arī uz eksporta vērtību.

Šā gada piecos mēnešos koka un koksnes eksports samazinājies par 20,3% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Zīmīgi, ka eksporta kritums šajā preču grupā bija fiksēts gan koksnes precēm ar zemāko pievienoto vērtību (sazāģētiem, šķeldotiem kokmateriāliem, koka lādēm un kastēm), gan koksnes precēm ar relatīvi augstu pievienoto vērtību (kokskaidu plātnēm, namdaru darinājumiem). Negatīvi vērtējams arī tas, ka būtiskākais koka un koksnes materiālu eksporta samazinājums bija fiksēts lielākajā šīs preču grupas eksporta tirgū Apvienotajā Karalistē, tas ir, samazinājums par 39,3%, salīdzinot ar 2022. gada pieciem mēnešiem. Papildus tam, koksnes eksports samazinājās uz Vāciju, Igauniju, Lietuvu, Nīderlandi, Norvēģiju, Poliju un ASV, kas arī ir nozīmīgi noieta tirgi Latvijas koksnei un koka materiāliem. Jāsecina, ka pie pašreizējām koksnes cenām un vājās ES ekonomikas attīstības šīs preču grupas eksports turpinās mazināties arī turpmākajos mēnešos.

Minerālproduktu eksporta vērtība šā gada piecos mēnešos bija par 21,2% mazāka nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. Eksporta samazinājumu arī šajā grupā, no vienas puses noteica pērnā gada augstā bāze un būtiski zemāka energoresursu cena, kā arī vājā ES izaugsme no otras

pusēs. Minerālproduktu eksportu visvairāk ietekmēja elektroenerģijas eksporta samazinājums uz Lietuvu, kā arī naftas gāzes reeksporta samazinājums uz Baltijas valstīm un Somiju. Sagaidāms, ka arī turpmākajos mēnešos minerālproduktu eksporta kritums gada izteiksmē būs līdzvērtīgs maijā fiksētajam.

Arī metālu un metālu izstrādājumu eksporta vērtība šā gada piecos mēnešos samazinājās par 25,2%, ko noteica dzelzs atkritumu un lūžņu eksporta samazinājums uz Igauniju, kā arī dzelzs un nelegētā tērauda eksporta kritums uz dažādām ES dalībvalstis.

Vienlaicīgi šā gada piecos mēnešos bija fiksēts būtisks lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta pieaugums, kopumā par 25,6%, tādējādi preču tirdzniecības bilancē nedaudz mazinot negatīvo efektu no citu preču grupu eksporta krituma. Lauksaimniecības un pārtikas preču eksportu galvenokārt veicināja alkoholisko dzērienu un graudaugu eksports, lai gan to lielā mērā ietekmēja reeksports, kam grūti noprognozēt turpmāko attīstību. Savukārt graudaugu eksports šī gada otrajā pusē būs atkarīgs šā gada ražas.

Atšķirībā no preču eksporta, pakalpojumu eksports turpināja samērā strauju attīstību. 2023. gada piecos mēnešos pakalpojumu eksporta vērtība bija par 11,2% augstāka salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu.

No visiem ārvalstniekiem sniegtajiem pakalpojumiem straujākais pieaugums bija tūrisma pakalpojumos. Ārvalstu tūristu izdevumi Latvijā šā gada piecos mēnešos pieauga par 22,4%. Tik strauju izaugsmi noteica gan lielāks ārvalstu tūristu skaits, ko labvēlīgi ietekmēja pasaules hokeja čempionāta norise Rīgā, gan tūrisma nozares atkopšanās no pandēmijas, gan augstā inflācija. Apkalpoto ārvalstu viesu skaits Latvijas viesnīcās šā gada piecos mēnešos pieauga par 54,9% salīdzinājumā ar attiecīgo periodu pērn. Tomēr ārvalstu tūristu skaits joprojām aptuveni par trešdaļu atpaliek no pirmspandēmijas līmeņa. Pieauga arī pārējo pakalpojumu eksports, piemēram, transporta pakalpojumu eksports palielinājās par 8,4%, bet citu pakalpojumu eksports pieauga par 10,1%.

Aktuālākās, šā gada maija vidus Eiropas Komisijas ekonomiskās prognozes paredz, ka ES ekonomikas pieaugums šogad varētu sasniegt 1%, kas ir par 0,2 procentpunktiem vairāk nekā iepriekšējās prognozēs, tomēr būtiski atpaliek no 3,5% izaugsmes 2022. gadā. Svarīgi atzīmēt, ka vājāka nekā pērn ekonomiskā izaugsme tiek prognozēta tieši lielākajiem Latvijas eksporta tirgiem, tajā skaitā Lietuvai un Vācijai, savukārt Igaunijā un Zviedrijā tiek prognozēts ekonomikas kritums. Tādējādi sagaidāms, ka šogad eksporta vērtība būs aptuveni pērnā gada līmenī. Eksporta dinamika gada otrajā pusē būs atkarīga no ekonomiskās aktivitātes ES, ko ietekmēs gan inflācija, gan monetārā politika, gan arī ģeopolitiskie notikumi.

Analizējot preču **importa** dinamiku pa mēnešiem, var secināt, ka tā ir līdzīga preču eksporta dinamikai. Ja vēl gada sākumā preču importam bija fiksēts kāpums, tad pēdējos trīs mēnešos preču imports gada izteiksmē uzrāda kritumu. Kopumā šā gada piecos mēnešos preču imports ir samazinājies par 4,3%, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Būtiskākais negatīvais devums preču eksporta kritumā šā gada piecos mēnešos bija minerālproduktu importa samazinājumam par 26,8%, ko noteica gan zemākas energoresursu cenas, gan mazāks dabasgāzes patēriņš. Sagaidāms, ka līdzvērtīgs minerālproduktu importa samazinājums saglabāsies arī atlikušajos šā gada mēnešos. Būtisks importa samazinājums bija arī metāliem un metālu izstrādājumiem, kā arī koka un koksnes izstrādājumiem, attiecīgi par 27,3% un 43,2%.

Vienlaicīgi, šā piecos mēnešos būtiski pieauga lauksaimniecības un pārtikas preču importa vērtība, kopumā par 19,8%, ko noteica alkoholisko dzērienu, piena pārstrādes produktu un citu pārtikas preču imports. Par 18,2% pieauga satiksmes preču, t.i., automobiļu, traktoru un kaujas bruņumašīnu imports. Savukārt mehānismu un ierīču, kā arī elektroiekārtu imports pieauga par 5,9%.

Pakalpojumu importa vērtība 2023. gada piecos mēnešos palielinājās par 21,5%, ko veicināja visi pakalpojumu veidi. Transporta pakalpojumu imports pieauga par 9,8%. Latvijas iedzīvotāju izdevumi ārvalstīs palielinājās par 29,6%, kas bija straujākais kāpums starp visiem pakalpojumiem. Savukārt pārējo pakalpojumu imports palielinājies par 24,7%.

Tekošais konts

2022. gadā maksājumu bilances tekošā konta deficīts turpināja palielināties, sasniedzot 2495 milj. *euro* jeb 6,4% no IKP. Deficīta apmērs sasniedza lielāko apmēru kopš 2009. gada. Lielāks tekošā konta deficīts bija tikai laikā periodā no 2005. līdz 2008. gadam, kad bija izteiktas ekonomikas pārkaršanas pazīmes, pieaugot pat līdz 20,8% no IKP. Tomēr pašreizējā situācija neliecina par ekonomiskās attīstības nesabalansētībām. Preču konta deficīts pērn sasniedza 4476 milj. *euro*, kas bija par 1702 milj. *euro* vairāk nekā 2021. gadā, un, kā jau atzīmēts, straujo preču importa kāpumu lielā mērā noteica cenu kāpums, it īpaši energoresursiem, nevis iekšējā patēriņa pieaugums. 2022. gadā minerālproduktu imports pieauga par 3665 milj. *euro*, izskaidrojot vairāk nekā pusi no kopējā preču importa pieauguma. Ņemot vērā, ka Latvija neražo gāzi un naftas produktus, kā arī nevar ietekmēt globālās biržas cenas, tieši energoresursu imports 2022. gadā pasliktināja ārējās tirdzniecības bilanci. 2022. gadā tekošo kontu negatīvi ietekmēja arī ārvalstu investoru lēmums izmaksāt augstākas dividendes nekā iepriekšējos gados, un šī iemesla dēļ sākotnējo ienākumu konta deficīts ir palielinājies līdz 665 milj. *euro*.

2023. gada pirmajos piecos mēnešos Latvijas maksājumu bilances tekošā konta deficīts veidoja 642 milj. *euro* pretstatā 1278 milj. *euro* attiecīgajā periodā pērnajā gadā. Tekošā konta deficīta samazinājumu šogad lielā mērā nosaka preču konta deficīta samazinājums. Tomēr uzlabojas arī sākotnējo ienākumu un otrreizējo ienākumu konti. Ņemot vērā, ka preču imports samazinājies straujāk par preču eksportu, preču konta deficīts veidoja 1440 milj. *euro*, kas bija par 327 milj. *euro* mazāk nekā 2022. gada piecos mēnešos. Sagaidāms, ka pašreizējās energoresursu cenas un mazāks dabasgāzes patēriņš nodrošinās minerālproduktu importa samazinājumu arī turpmākajos šā gada mēnešos, līdz ar to pozitīvi ietekmējot preču tirdzniecības bilanci.

Pakalpojumu kontā saglabājies pārpalikums. Šā gada piecos mēnešos tas veidoja 694 milj. *euro*, kas bija par 92 milj. *euro* mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā, ko noteica straujāks pakalpojumu importa pieaugums salīdzinājumā ar eksporta pieaugumu. Pakalpojumu konta pārpalikums nosedza 48,2% no preču konta deficīta. Sākotnējo ienākumu konta deficīta samazinājās par 99 milj. *euro* līdz 307 milj. *euro*, ko noteica lielākas Latvijas investoru saņemtās dividendes no veiktajām investīcijām ārvalstīs. Savukārt otrreizējo ienākumu konta pārpalikums pieauga par 299 milj. *euro* līdz 410 milj. *euro*, ko lielā mērā noteica finanšu un nefinanšu sabiedrību augstāka finanšu plūsma no ārvalstīm, kā arī mājsaimniecībām.

Investīcijas

2022. gadā investīciju apjoms Latvijā pieauga par 0,7% salīdzināmajās cenās. Salīdzinājumā ar pārējām IKP sastāvdaļām – privāto un sabiedrisko patēriņu, kā arī eksportu, investīciju sniegums bija visvājākais, nodrošinot vien 0,2 procentpunktus IKP pieaugumā. Investīciju apjoms tautsaimniecībā faktiskajās cenās pērnajā gadā palielinājies par 13,4%, apliecinot, ka inflācijai bija būtiska negatīva ietekme arī uz investīciju aktivitāti.

Lai arī kopējā investīciju dinamika bija vāja, tomēr investīciju izmaiņas pa pamatlīdzekļu veidiem bija ļoti neviendabīgas. Investīciju pieaugumu 2022. gadā veicināja lielākas investīcijas iekārtās un mašīnās, kā arī intelektuālajā īpašumā. Vienlaicīgi investīcijas ēkās un būvēs bija būtiski zemākas nekā 2021. gadā.

2022. gadā noteicošā lomā kopējā investīciju pieaugumā bija investīcijām iekārtās un mašīnās, kas pieauga par 9,0% salīdzinājumā ar 2021. gadu, veidojot 51,2% no kopējām investīcijām. Investīcijas tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās nepārtraukti auga jau kopš 2016. gada, tādējādi tuvojoties vēsturiski augstākajam līmenim kopš 2007. gada. Līdz 2020. gadam investīcijas ēkās un būvēs veidoja lielāko daļu no kopējām investīcijām, bet pēdējos divos gados par galveno investīciju aktīvu kļuva tieši investīcijas iekārtās un mašīnās, kas varētu liecināt par uzņēmumu vēlmi veicināt produktivitāti. Tomēr aktuālākie apstrādes rūpniecības nozarē strādājošo uzņēmēju aptaujas dati rāda, ka tikai 20% no plānotajām investīcijām 2023. gadā būs vērstas uz ražošanas procesu optimizāciju. Šāds uzņēmēju novērtējums ir būtiski zemāks nekā tādās valstīs kā Vācija, Čehija, Slovēnija, kur IKP uz vienu iedzīvotāju ir būtiski augstāks nekā Latvijā. Papildus tam, šāds novērtējums ir aptuveni par ceturtdaļu mazāks nekā vidēji ES. Lai strauji celtu produktivitāti, investīciju apjomam, kuras paredzētas ražošanas procesa efektīvizācijai, jābūt lielākam. Tāpat Latvijas uzņēmumu aptaujas dati liecina, ka 38% no plānotajām investīcijām šogad paredzētas veco iekārtu aizvietošanai, bet ražošanas paplašināšanai uzņēmēji plāno atvēlēt vien 29% no paredzētajām investīcijām. Arī šie dati signalizē, ka tuvākajos gados nav pamata sagaidīt strauju apstrādes rūpniecības nozares attīstību.

2022. gadā straujš investīciju pieaugums bija fiksēts intelektuālā īpašuma produktos. Šie pamatlīdzekļi ietver sevī investīcijas pētniecībā un attīstībā, programmatūrā un licencēs. Kopumā pērnajā gadā investīciju apjoms šajos pamatlīdzekļos bija par 21,2% vairāk nekā pirms gada.

Kopējo investīciju apjomu pērn mazināja zemāka aktivitāte būvniecības nozarē. 2022. gadā investīcijas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā samazinājās par 11,1%. Tādējādi investīcijas šajos pamatlīdzekļos ir samazinājušās jau trešo gadu pēc kārtas jeb kopš pandēmijas sākuma. Līdz ar šo kritumu būvniecības investīciju īpatsvars kopējās investīcijās 2022. gadā samazinājās līdz 37,0%, kamēr pirms pandēmijas investīcijas būvniecībā veidoja pusi no tautsaimniecībā veiktajam investīcijām. Investīcijas šajos aktīvos spilgti raksturo būvniecības produkcijas apjomu samazinājumu, kas 2022. gadā sasniedza 11,3%.

2023. gada pirmajā ceturksnī kopējais investīciju apjoms strauji pieauga. Salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu bruto pamatkapitāla veidošanas apjoms palielinājies par 11,3%, tādējādi nodrošinot 2,1 procentpunktu devumu ekonomikas izaugsmē un bija galvenais dzinējspēks IKP pieaugumā. Pozitīvi vērtējams, ka šā gada sākumā turpinājies investīciju pieaugums iekārtās un mašīnās, kā arī atjaunojas investīciju aktivitāte ēkās un būvēs.

Lielāko devumu kopējā investīciju pieaugumā šā gadā pirmajā ceturksnī nodrošināja augstākas investīcijas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā. Investīciju apjoms šajos pamatlīdzekļos pieauga par 17,0% salīdzinājumā ar 2022. gada pirmo ceturksni. Tas atspoguļojas arī būvniecības nozares attīstībā (sk. iepriekš). Tomēr investīciju apjoms pirmajā ceturksnī atpaliek no pirms Covid-19 krīzes līmeņiem, kas arī liecina par zemu investīciju bāzi. Sagaidāms, kā arī turpmākajos ceturkšņos investīciju pieaugums būs samērā straujš pērnā gada zemās bāzes dēļ. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka aktīvākām investīcijām pastāv arī vairāki šķēršļi. Pirmkārt, augstās būvniecības materiālu cenas. Lai arī energoresursu cenas kopš pērnā gada būtiski samazinās, tomēr metālu, cementa un citu būvmateriālu ražošanas izmaksas joprojām ir augstas. Otrkārt, procentlikmju pieaugums. 2023. gada vidū 6 mēnešu *EURIBOR* likme sasniedza gandrīz 4%, kamēr vēl līdz pērnā gada vidum tā bija negatīva. Šāda procentlikmju dinamika palielina gan pašreizējo kredītsaistību apkalpošanas izmaksas uzņēmējiem un majsaimniecībām, gan mazina pieprasījumu pēc jauniem kredītiem.

Šādos apstākļos pieaug valdības investīciju loma. Lai arī valdības investīciju apjoms nesasniedz pat ceturto daļu no kopējām investīcijām tautsaimniecībā, tās nodrošina būtisku multiplikatoru privātajām investīcijām. 2023. gadā tiek paredzēti būtiski ieguldījumi no ES fondiem, Atveseļošanās un noturības mehānisma līdzekļiem, kā arī investīcijas *Rail Baltica* projekta realizācijā.

Investīcijas tehnoloģiskās iekārtās un mašīnās 2023. gada pirmajā ceturksnī bija 4,9% lielākas nekā pirms gada. Savukārt investīcijas intelektuālā īpašuma produktos palielinājās par 4,3%.

Darba tirgus

Līdz ar stabilo ekonomikas izaugsmi laikā līdz 2019. gadam bezdarba līmenis Latvijā strauji samazinājās, atsevišķās nozarēs un profesijās jau robežojoties ar darbaspēka trūkumu. 2020. gadā šo dinamiku pārtrauca koronavīrusa izraisītā krīze, tomēr tās ietekme darba tirgū izrādījās ļoti ierobežota, tajā skaitā pateicoties valsts atbalsta pasākumiem. Nodarbinātības situāciju jūtami nepasliktināja arī Krievijas sāktais karš Ukrainā 2022. gada februārī, un bezdarba līmenis pastāvīgi un visai strauji turpināja samazināties.

Pēc īslaicīgā pieauguma līdz 8,1% 2020. gadā, bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma jau 2021. gadā samazinājās līdz 7,6%, bet 2022. gadā noslīdēja līdz 6,9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Bezdarba kritums turpinās arī 2023. gadā un, neskatoties uz nelielo ekonomiskās izaugsmes sabremzēšanos, pirmajā ceturksnī bezdarbs ir noslīdējis līdz 6,4% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Tas ir par 0,9 procentpunktiem mazāk nekā attiecīgajā ceturksnī pirms gada un ir jau ļoti tuvu pirmspandēmijas laika zemajam līmenim, kad 2019. gada beigās bezdarbs bija nokrities līdz 6,0%. Kā liecina nedaudz operatīvākie, Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) dati, reģistrēto bezdarbnieku skaits, kas ziemas mēnešos bija nedaudz sezonāli pieaudzis, kopš marta sākuma stabili pazeminās un maija vidū pirmoreiz bija noslīdējis zem 50 tūkstošu līmeņa, kamēr reģistrētā bezdarba līmenis samazinājās līdz 5,5%. Šādā zemā līmenī reģistrētais bezdarbs saglabājās arī jūnijā, kamēr jūlijā reģistrēto bezdarbnieku skaits atkal pavisam nedaudz sāka palielināties.

Reģistrētā bezdarba līmenis pašlaik jau ir zemāks nekā 2019. gadā, pirms pandēmijas, un tikai nedaudz pārsniedz 2007.-2008. gadā ekonomikas pārkaršanas laikā fiksētos rekordzemos rādītājus, radot zināmu spiedienu darba tirgū un diskusijas par nepieciešamību piesaistīt darbaspēku no trešajām valstīm. Bezdarba līmeņa mazināšanos līdzās ekonomikas attīstībai pašlaik ietekmē arī demogrāfiskā situācija, kad jau kopš 2015. gada darba tirgū ienākošo jauniešu skaits ir mazāks nekā darba tirgu atstājošo sešdesmitgadnieku skaits un kopējais darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits ir pastāvīgi samazinājies. 2022. gadā gan šo kritumu palīdzēja mīkstināt Ukrainas iedzīvotāju uzņemšana, un 2023. gada pirmajā ceturksnī darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits bija par 6,4 tūkstošiem jeb 0,5% lielāks nekā pirms gada. Lielākā daļa no viņiem gan bijusi ekonomiski neaktīva un kopējais ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju skaits šā gada pirmajā ceturksnī palielinājies par 3,4 tūkstošiem jeb 0,8%, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo ceturksni. Tomēr daļa arī atradusi darbu un jūnija sākumā nodarbināti bija pavisam 8,1 tūkstotis Ukrainas bēgļu.

Kopējais tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2022. gada laikā, ekonomikai atgūstoties no pandēmijas laika ierobežojumiem, ir palielinājies par 22 tūkstošiem jeb 2,6% un sasniedzis 886 tūkstošus. Šis rādītājs tomēr vēl atpaliek no pirmspandēmijas, 2019. gada datiem, kad nodarbināti bija 910 tūkstoši iedzīvotāju. Arī 2023. gadā nodarbināto skaits turpina palielināties, un pirmajā ceturksnī nodarbināti bija 880,4 tūkstoši cilvēku, kas bija par 11,1 tūkstošiem jeb 1,3% vairāk nekā pirms gada. Tomēr arī šogad nodarbināto skaits nav atgriezies līmenī, kādā tas bija pirms pandēmijas, kad atsevišķos ceturkšņos strādājošo skaits bija pietuvojis 920 tūkstošiem.

Pieprasījums pēc darbiniekiem joprojām ir augsts, NVA reģistrēto brīvo darba vietu skaits jau kopš 2021. gada vidus ir stabili audzis, pagājušā gada vidū pārsniedzot 30 tūkstošus. Šogad, ekonomikas izaugsmei un ārējam pieprasījumam nedaudz mazinoties, darba vietu skaits gan ir nedaudz zemāks, jūnija beigās veidojot 24,5 tūkstošus - par 21,2% mazāk nekā pirms gada, tomēr atsevišķas nozares un profesijas aizvien saskaras ar grūtībām piesaistīt darbiniekus.

Pēc FM prognozēm, visā 2023. gadā kopā bezdarba līmenis salīdzinājumā ar 2022. gadu būs pazeminājies par 0,4 procentpunktiem līdz 6,5%, tomēr gada otrajā pusē sagaidāma neliela bezdarba paaugstināšanās sezonālu faktoru ietekmē un mazinoties ārējam pieprasījumam. Līdz ar to arī 2024. gadā kopējais bezdarba līmenis varētu būt nedaudz augstāks, 6,6% līmenī, nākamajos divos gados līdz ar straujāku ekonomikas izaugsmi atkal pazeminoties līdz 6,4%. Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits šogad un nākamgad saglabāsies stabils, bet no 2025. gada gaidāma neliela nodarbinātības samazināšanās, ko pamatā noteiks darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita kritums.

Mēneša vidējā darba samaksa pēc 7,5% pieauguma 2022. gadā, šogad turpina strauji palielināties, ko nosaka gan būtiskais minimālās darba samaksas paaugstinājums no 500 līdz 620 *euro*, gan valsts budžeta izdevumu pieaugums sabiedriskā sektora darbinieku algām, gan privāto uzņēmumu sniegtais energoatbalsts saviem darbiniekiem un augstais inflācijas līmenis. Šā gada pirmajā ceturksnī mēneša vidējā darba samaksa par pilnas slodzes darbu, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo ceturksni, palielinājās par 12,3%, sasniedzot 1462 *euro*.

Straujākais algas pieaugums pirmajā ceturksnī bija privātajā sektorā, kur mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 13,1% līdz 1483 *euro*, bet sabiedriskajā sektorā vidējā alga pieauga par 10,5% līdz 1422 *euro*.

Nozaru griezumā gada laikā vidējā alga visstraujāk augusi lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē - par 22,4%, enerģētikas nozarē - par 20,8% un ieguves rūpniecībā - par 20,3%. Savukārt veselības un sociālās aprūpes nozarē mēneša vidējā darba samaksa samazinājusies par 2,7%, ko noteikusi galvenokārt Covid-19 piemaksu atcelšana. Augstākais darba samaksas līmenis joprojām saglabājies finanšu pakalpojumu nozarē – 2803 *euro* un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē – 2461 *euro*, kamēr zemākās algas ir izmitināšanā un ēdināšanā – 945 *euro* un izglītībā – 1156 *euro* mēnesī.

Nemot vērā kopējo ļoti straujo vidējās darba samaksas pieaugumu šā gada pirmajā ceturksnī, 2023. gada kopējā algu pieauguma prognoze, salīdzinot ar iepriekšējām, šā gada februārī sagatavotajām prognozēm, ir paaugstināta par 2,5 procentpunktiem līdz 11,0%, bet 2024. gada algu pieauguma prognoze palielināta par vienu procentpunktu līdz 7,5%. Sagaidāms, ka nākamajos gados algu pieauguma temps kļūs lēnāks, pietuvojoties produktivitātes pieauguma tempam un stabilizējoties 5% līmenī.

Inflācija

2022. gadā **patēriņa cenu līmenis** Latvijā vidēji bija par 17,3% augstāks nekā iepriekšējā gadā. Patēriņa cenu kāpums bija visaptverošs, jo cenas auga visām precēm un pakalpojumiem. Inflācija 2022. gadā vērtējama kā ļoti augsta, jo cenas palielinājās praktiski par tikpat daudz kā iepriekšējos 12 gados kopā.

Tāpat kā 2021. gadā, arī 2022. gadā patēriņa cenu kāpumu noteica galvenokārt energoresursu un pārtikas cenu pieaugums. Tas nozīmē, ka precēm cenas pieauga straujāk un to devums vidējā inflācijā bija būtiski lielāks nekā pakalpojumiem. 2022. gadā preču cenas vidēji pieauga par 20,6%, kamēr pakalpojumi sadārdzinājās vidēji par 8,1%.

Straujajam patēriņa cenu kāpumam 2022. gadā Latvijā ir vairāki iemesli, bet galvenokārt tie ir saistīti ar ārējiem faktoriem. Pirmkārt, straujo cenu kāpumu noteica enerģētiskā krīze Eiropā, kas aizsākās vēl 2021. gada rudenī, kā arī pieaugušās energoresursu

cenās pārējos pasaules reģionos. To pieaugumu ES noteica gan piedāvājuma (zems ūdenslīmenis hidroelektrostacijās, vāja elektroenerģijas ražošana no alternatīvajiem avotiem), gan pieprasījuma faktori (nelabvēlīgie laika apstākļi, kā arī augošais energoresursu patēriņš, it īpaši Āzijas reģionā, kur gāzes cenas ir augstākas nekā Eiropā). Otrkārt, straujo inflāciju ietekmēja pārtikas cenu kāpums visā pasaulē, it īpaši 2022. gada pirmajā pusgadā. To veicināja pēcpandēmijas laikā augošais pieprasījums, atsevišķu lauksaimniecības kultūru sliktā raža, mēslojuma sadārdzinājums augsto energoresursu cenu dēļ, kā arī loģistikas traucējumi. Treškārt, Krievijas agresija Ukrainā 2022. gada februāra beigās pastiprināja iepriekš minēto divu faktoru negatīvo ietekmi un palielināja spriedzi gan energoresursu, gan pārtikas tirgū. Kara uzsākšanas brīdī Krievija bija lielākais gāzes piegādātājs ES valstīm, līdz ar to karš satricināja Eiropas gāzes tirgu. Papildus tam, Krievija un Ukraina bija vadošie graudaugu, saulespuķu, kukurūzas un rapša piegādātāji visā pasaulē, palielinot to cenu globālajos tirgos. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka kara ietekme uz pasaules pārtikas cenām bija īslaicīga, jo no 2022. gada vidus neapstrādātās pārtikas cenu pieaugums ir apstājies, bet kopš pērnā gada novembra ir fiksēts cenu samazinājums.

Lielāko devumu patēriņa cenu kāpumā jeb 5,8 procentpunktus 2022. gadā veidoja ar mājokli saistīto pakalpojumu sadārdzinājums par 35,1%, ko ietekmēja elektroenerģijas, gāzes, siltumenerģijas, cietā kurināmā, kā arī ūdenspiegādes un atkritumu savākšanas pakalpojumu cenu pieaugums. Galvenais iemesls šo preču un pakalpojumu grupas sadārdzinājumam bija augstā gāzes cena pasaules tirgos. Ņemot vērā, ka gāze tiek izmantota arī elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā, tā tiešā veidā ietekmēja šo grupu cenu kāpumu.

Būtisku devumu patēriņa cenu kāpumā 2022. gadā nodrošināja arī pārtikas preču un bezalkoholisko dzērienu cenu pieaugums par 21,6%, palielinot kopējo inflāciju par 5,5 procentpunktiem. Pārtikas preču cenu kāpums ir visaptverošs, jo cenas palielinājās visai pārtikai. Pārtika un bezalkoholiskie dzērieni veido ceturto daļu no kopējā mājāsaimniecību patēriņa groza, līdz ar to cenu pieaugumam šai preču grupai ir būtiska ietekme uz iedzīvotāju izdevumiem un pirkjspēju.

Kopš 2023. gada sākuma inflācija uzrāda lejupslidošu dinamiku. Šā gada janvārī un februārī gada inflācija vēl pārsniedza 20%, bet martā inflācija samazinājās līdz 17,3%. Aktuālākie dati apstiprina, ka inflācija Latvijā turpina mazināties. Šā gada jūnijā patēriņa cenu indekss bija par 7,9% augstāks nekā pirms gada, tādējādi pirmo reizi kopš pērnā gada marta inflācija noslīdēja zem 10% atzīmes. Jūnijā fiksētā inflācija bija mazākā kopš 2022. gada februāra. Tādējādi 2023. gada pirmajā pusē kopā patēriņa cenas bija par 15,5% augstākas nekā 2022. gada attiecīgajā periodā.

Arī šogad pirmajā pusgadā lielāko devumu (5,7 procentpunkti) patēriņa cenu kāpumā noteica ar mājokli saistīto pakalpojumu sadārdzinājums par 33,6%. Tomēr energoresursu cenas, it īpaši gāzes cena, šogad uzrāda lejupejošu dinamiku jau vairākus mēnešus pēc kārtas. Gāzes cena Eiropā 2023. gada jūlijā sasniedza zemāko līmeni kopš 2021. gada nogales jeb 25 *euro*/MWh. Lai arī gāzes cena būtiski samazinājās, tomēr tā pazeminošā ietekme uz inflāciju sagaidāma vien šā gada otrajā pusē, jo līgumi par gāzes piegādi galvenokārt tiek slēgti uz garāku laika periodu, lai nodrošinātu gāzes pietiekamību. Līdz ar to, gāzes cenai saglabājoties pašreizējā līmenī, sagaidāms, ka gāzes un siltumenerģijas tarifi šā gada otrajā pusē mazināsies. Lejupvērstu cenu dinamiku pēdējos mēnešos uzrāda arī šķelda, kas tiek plaši lietota kā kurināmais, tomēr arī šajā gadījumā pozitīva ietekme uz siltumenerģijas tarifiem būs novērojama ar nobīdi.

Būtisks devums (5,5 procentpunkti) inflācijā bija arī pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu pieaugumam par 21,5%, tādējādi izskaidrojot vairāk nekā trešdaļu no fiksētās inflācijas. Pārtikas cenu pieaugums gada griezumā, lai arī samazinās, tomēr ir būtiski augstāks par vidējo inflāciju, un turpina ietekmēt mājāsaimniecību izdevumus, it īpaši mājāsaimniecībām

ar zemiem ienākumiem. Pārtikas cenas pasaulē pērnā gada pirmajā pusgadā būtiski pieauga, ko ietekmēja arī augstās energoresursu cenas, sadārdzinot minerālmēslojumu, kā arī palielinot pārtikas savākšanas, piegādēs un apstrādes izmaksas. Tomēr gāzes un naftas cenas kopš kara sākuma jau ir būtiski samazinājušās. Neapstrādātās pārtikas cenas pasaulē kopš pērnā gada novembra uzrāda kritumu. Salīdzinājumā arī vidējo pārtikas cenu inflāciju eirozonā pārtikas cenu kāpums Latvijā ir būtiski augstāks – aptuveni par ceturto daļu vidēji šā gada pirmajā pusgadā. Ņemot vērā energoresursu un neapstrādātās pārtikas cenu dinamiku pasaules tirgos, kā arī pārtikas cenu tendences citās ES dalībvalstīs, pašreiz pastāv visi priekšnosacījumi pārtikas cenu samazinājumam arī Latvijā.

Tajā pašā laikā pamatinflācija (inflācija, neņemot vērā enerģijas un neapstrādātās pārtikas cenu izmaiņas) saglabājas augsta, kas ir būtisks šķērslis privātā patēriņa kontekstā. Atbilstoši Finanšu ministrijas novērtējumam, pamatinflācija šā gada pirmajā pusgadā bija 12,7%. Lai arī pamatinflācija gada pirmajā pusē kopā ir mazāka nekā vidējā inflācija, tomēr jūnijā pamatinflācija (9,8%) jau bija augstāka par vidējo inflāciju (7,9%). Visticamāk, šāda tendence saglabāsies arī turpmāk. Atbilstoši šā gada jūnija prognozēm, pamatinflācija šogad sasniegs 7,8%. Savukārt nākamgad pamatinflācija varētu samazināties līdz 5,1%, kas tomēr vairāk nekā divas reizes pārsniedz gada vidējās inflācijas prognozi.

Līdzīga situācija vērojama arī eirozonā kopumā. Ja šā gada janvārī gada inflācija eirozonā bija 8,6%, tad jūnijā tā samazinājās līdz 5,5%. Savukārt pamatinflācija eirozonā šā gada janvārī bija 5,3%, bet jūnijā 5,4%, apstiprinot, ka pamatinflācija eirozonā ir noturīga. Lielā mērā augsta pamatinflācija un tās noturīgums gan Latvijā, gan eirozonā ir saistīts ar otrreizējiem efektiem pēc lielās energoresursu un pārtikas cenu inflācijas. Tomēr pašlaik pastāv visi priekšnosacījumi, lai arī pamatinflācija samazinātos straujāk.

Makroekonomiskās attīstības scenārijs

Vidējā termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs 2023.-2026. gadam izstrādāts 2023. gada jūnijā, balstoties uz 2023. gada pirmā ceturkšņa IKP datiem, kā arī līdz šā gada jūnijam pieejamo īstermiņa makroekonomisko informāciju. Izstrādājot vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju, FM ir konsultējies ar SVF un EK ekspertiem. Makroekonomisko rādītāju prognozes ir saskaņotas ar Latvijas Banku un Ekonomikas ministriju, kā arī tās 2023. gada 13. jūnijā ir apstiprinājuši Fiskālās disciplīnas padome.

Makroekonomiskās attīstības scenārijs (skat. 2. tabulu) paredz, ka Latvijas ekonomikas izaugsme 2023. gadā sasniegs 1%, par vienu procentpunktu vairāk nekā šā gada februāra sākumā izstrādātajās prognozēs, un 2024. gadā gaidāma ekonomiskās izaugsmes paātrināšanās līdz 2,5%, kas ir par 0,5 procentpunktiem vairāk, nekā tika prognozēts februāra sākumā. Tas ir skaidrojams ar to, ka Latvijas ekonomika labāk nekā sagaidīts ir pārvarējusi problēmas, kas gan pērn, gan šī gada pirmajā pusē radušās sakarā Krievijas karu Ukrainā un tā izraisīto energoresursu cenu kāpumu. Siltā ziema un valsts atbalsta pasākumi ir mazinājuši energoresursu cenu kāpuma negatīvo ietekmi uz mājāsaimniecību patēriņu. Savukārt divos nākamajos gados – 2025. un 2026. gadā – ekonomikas izaugsme tiek prognozēta 2,9% apmērā.

Ja 2021. un 2022. gadā ekonomikas virzītājs bija **privātais patēriņš**, šajos gados augot par 8,1%, tad 2023. gads iesākās ar ļoti mērenu privātā patēriņa pieaugumu, ko jūtami bremsēja lielā inflācija un pirktspējas samazinājums. Līdz ar to scenārijs neparedz privātā patēriņa būtisku izaugsmi šogad un nākamgad, ko lielā mērā nosaka nenoteiktība par to, kāda būs nākamās ziemas apkures sezona un iespējamie tarifu pieaugumi, kā arī vēl joprojām augstā pamatinflācija. Tomēr kopumā izaugsme būs labāka, nekā prognozēts šā gada februārī. 2023. gadā privātā patēriņa pieaugums varētu sasniegt 1,1% un 2024. gadā 2,6%, kas ir attiecīgi par 2,1 un 0,5 procentpunktiem vairāk nekā februāra prognozēs.

Tādējādi ekonomikas izaugsmes galvenais virzītājspēks šogad un nākamgad būs **investīcijas**. Investīciju apjoms šogad varētu palielināties par 6,1%, kas ir par 5,1 procentpunktu vairāk nekā februāra prognozēs. Investīcijas stimulēs ES fondu un Atvaseļošanās un noturības mehānisma finansējams, kā arī *RailBaltica* projekta realizācija. Jau 2023. gada 1. ceturksnī bruto pamatkapitāla veidošanas gada pieaugums sasniedza 11,3%, veicinot arī būvniecības sektora aktivitātes atjaunošanos pēc divu gadu krituma. Turpmākajos gados investīciju izaugsme būs mērenāka – 2024. gadā pieaugot par 3,1% un turpmākajos gados vidēji 4% gadā.

Attiecībā uz **eksporta** prognozi, tad tā dinamiku ietekmēs Latvijas tirdzniecības partneru ekonomiskā aktivitāte, kam par pamatu tika ņemtas Eiropas Komisijas pavasara prognozes. Tāpēc ārējais pieprasījums 2023. gadā būs nedaudz spēcīgāks nekā februāra prognozēs, savukārt 2024. gada izaugsme būs iepriekš prognozētajā līmenī. Tomēr eksporta pieaugums 2023. gadā varētu palikt iepriekšējā gada līmenī, jo to vairs neveicinās straujais eksporta cenu pieaugums. Savukārt jau 2024. gadā eksporta pieaugums sāks atjaunoties līdz 3,7% un līdzīga dinamika gaidāma arī vidējā termiņā.

2. tabula. Makroekonomiskie rādītāji 2023. – 2026. gadā

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. euro	39 063	43 368	45 750	48 577	51 375
pieaugums faktiskajās cenās, %	16,2	11,0	5,5	6,2	5,8
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,8	1,0	2,5	2,9	2,9
IKP deflatori (gads pret gadu), %	13,1	9,9	2,9	3,2	2,8
PCI (gads pret gadu), %	17,3	10,0	2,2	2,5	2,3
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, euro	1373	1524	1638	1720	1806
pieaugums faktiskajās cenās, %	7,5	11,0	7,5	5,0	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	-8,4	0,9	5,2	2,4	2,6
Nodarbinātība , tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	886	887	887	884	879
pieaugums, %	2,6	0,1	0,0	-0,3	-0,6
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	6,9	6,5	6,6	6,4	6,4

Gada vidējās **inflācijas** prognoze - 2023. gadam 10,0% un 2024. gadam 2,2% - salīdzinājumā ar februāra prognozēm atstāta bez izmaiņām, jo patērīna cenu dinamika 2022. gada otrajā pusē un šā gada sākumā ir bijusi atbilstoša Finanšu ministrijas februāra sākuma prognozēm. Nākamajos divos gados tiek prognozēts cenu pieaugums attiecīgi 2,5% un 2,3% apmērā. Atbilstoši scenārijam, inflāciju ietekmēs enerģijas resursu un neapstrādātās pārtikas cenu inflācijas samazinājums 2023. gada otrajā pusē un, saglabājoties pašreizējai situācijai pasaules tirgos, cenu līmenis saglabāsies pašreizējā līmenī.

Tā kā 2023. gada sākumā mēneša vidējā **darba samaksa** turpināja strauji augt, pateicoties gan minimālās darba samaksas paaugstināšanai par 24%, gan valsts budžeta izdevumu palielināšanai sabiedriskā sektora darbinieku algām, gan arī privāto uzņēmumu sniegtajam saviem darbiniekiem enerģijas atbalstam, tad 2023. gada kopējais algu pieaugums sasniegtu 11%, un 2024. gadā – 7,5%. Vidējā termiņā gan sagaidāms, ka algu pieauguma temps palēnināsies un tuvosies produktivitātes pieauguma tempam, stabilizējoties 5% līmenī.

Bezdarba līmenis, saglabājoties relatīvi stabilai ekonomikas izaugsmei, turpinās samazināties, 2023. gadā sasniedzot 6,5%, un aptuveni šajā līmenī saglabājoties arī nākamajos trīs gados. Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits šogad un nākamgad vēl saglabāsies

stabils, bet no 2025. gada gaidāma neliela nodarbinātības samazināšanās, kas būs galvenokārt saistīta ar darbības vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos.

Aktualizējot makroekonomisko rādītāju prognozes, tika pieņemts, ka ģeopolitiskā situācija būtiski nepasliktinās un nenotiek krasa karadarbības eskalācija, lai arī joprojām pastāv ļoti augsta nenoteiktība. Būtiskākie negatīvie **riski** ir saistīti ar ģeopolitisko situāciju, ekonomiskās situācijas neprognozēti strauju pasliktināšanos eirozonā, kā arī ar iespējamām straujām energoresursu cenu svārstībām un to ierobežoto pieejamību. Ekonomikas izaugsmi negatīvi var ietekmēt arī kavēšanās Eiropas Savienības fondu investīciju izmantošanā un ārējās konkurētspējas mazināšanās.

Finanšu ministrijas prognozes par ekonomikas attīstību kopumā ir nedaudz piesardzīgākas, taču visai tuvas Eiropas Komisijas šā gada 15. maijā publiskotajām prognozēm, kas paredz, ka Latvijas IKP 2023. gadā palielināsies par 1,4% un 2024. gadā – par 2,8%. Vienlaikus EK 2023. gadam Latvijai prognozējusi arī nedaudz lēnāku patēriņa cenu pieaugumu, gada vidējo inflāciju paredzot 9,3% apmērā.

2. Kopbudžeta nodokļu un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumu prognozes 2024.-2026. gadam

Nodokļu ieņēmumu prognozes ir sagatavotas, pamatojoties uz atjaunotajām vidēja termiņa makroekonomisko rādītāju prognozēm, kā arī, ņemot vērā 2023. gada sešu mēnešu faktisko izpildi.

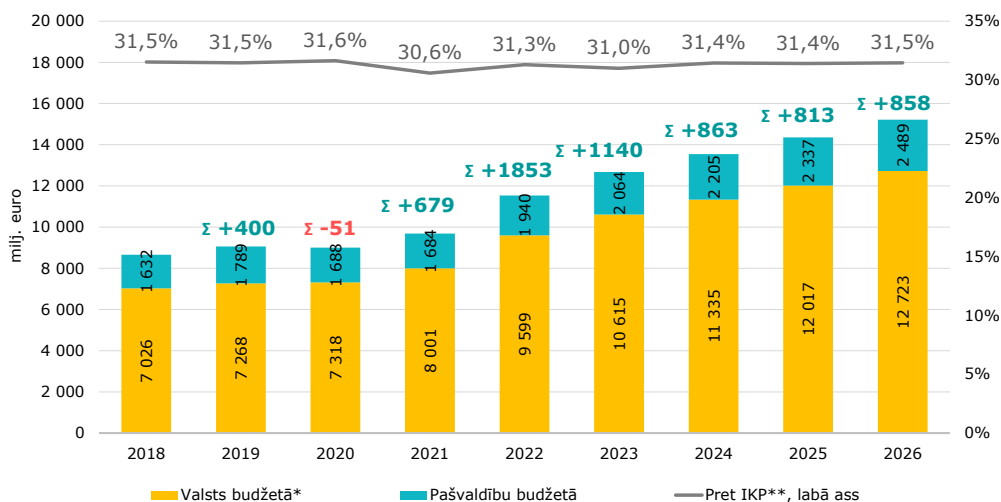
2023. gada sešu mēnešu kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 6 209,5 milj. *euro*, tajā skaitā, valsts budžetā 5 200,6 milj. *euro* un pašvaldību budžetā 1 008,9 milj. *euro*. Salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tika iekasēti par 698,6 milj. *euro* jeb 12,7% vairāk nekā 2022. gada sešos mēnešos, bet salīdzinot ar likumā "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" noteikto plānu – par 272,9 milj. *euro* jeb 4,6% vairāk. Attiecībā pret pērnā gada sešiem mēnešiem nodokļu ieņēmumi palielinājušies visās kategorijās, izņemot muitas nodokli, jo imports saistībā ar kara izraisīto ģeopolitisko situāciju no ārpusvalsts valstīm audzis ar mazākiem tempiem, nekā bija prognozēts. Būtiskākais palielinājums vērojams pievienotās vērtības nodoklim, sociālās apdrošināšanas iemaksām, uzņēmumu ienākuma nodoklim un iedzīvotāju ienākuma nodoklim – ieņēmumi pieauguši attiecīgi par 320,3 milj. *euro* jeb 19,7%, 192,0 milj. *euro* jeb 9,0%, 119,3 milj. *euro* jeb 56,2 procentiem un 78,3 milj. *euro* jeb 7,7 procentiem. Darbaspēka nodokļu pieaugumu galvenokārt noteica straujāks darba samaksas fonda pieaugums nekā tika prognozēts. Pievienotās vērtības nodokļa pieauguma galvenais iemesls ir strauji augošais cenu līmenis visa veida precēm un pakalpojumiem. Savukārt uzņēmumu ienākuma nodokļa pieaugums saistās ar sadalāmās peļņas apmēru pieaugumu, tai skaitā no valsts kapitālsabiedrību dividendu maksājumiem. Vienlaikus jāņem vērā, ka ekonomiku joprojām ietekmē ģeopolitiskā krīze, kā rezultātā tautsaimniecības izaugsmes tempu izmaiņas var atstāt iespaidu arī uz nodokļu ieņēmumiem gan absolūtajā, gan relatīvajā izteiksmē.

Ņemot vērā iepriekš minētās tendences, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek prognozēti ar pieaugumu salīdzinājumā ar Stabilitātes programmas prognozēm 2023.-2026. gadam – 2023. gadā par 1,7%, 2024. gadā par 2,4%, 2025. gadā par 3,0% un 2026. gadā par 3,9 procentiem. 2024. gadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek prognozēti 13 540,9 milj. *euro* apmērā jeb ar 6,8% pieaugumu salīdzinājumā ar 2023. gadu, savukārt 2025. gadā un 2026. gadā ar 6,0% pieaugumu pret iepriekšējo gadu (skat. 1. attēlu).

Kopumā tiek prognozēts, ka nodokļu ieņēmumu dinamika 2024.-2026.gadā būs atbilstoša prognozējamiem Latvijas tautsaimniecības attīstības tempiem, ņemot vērā katra nodokļa korelējošo makrodatu izmaiņas, taču rezultātā kopējo nodokļu ieņēmumu īpatsvaram IKP minētajā periodā saglabājoties relatīvi stabilā līmenī 31% apmērā.

Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2023.gada sešos mēnešos ir 594,7 milj. *euro*, kas ir par 228,3 milj. *euro* jeb 62,3% vairāk nekā 2022.gada attiecīgajā periodā un par 147,0 milj. *euro* jeb 32,8% vairāk par likumā "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" noteikto plānu. 2023. gada 1. pusgadā lielākos valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumus veido ieņēmumi no dividendēm (maksājumi par valsts kapitāla izmantošanu), ieņēmumi no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas, ieņēmumi no valsts nodevām par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem, kā arī speciāliem mērķiem paredzētās valsts nodevas.

* neieskaitot ieņēmumus vienotajā nodokļu kontā un VSAOI iemaksas 2.pensiju līmenī;
 ** nodokļu ieņēmumi kopā («nodokļu slogs»)

1. attēls. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un kopējo nodokļu ieņēmumu īpatsvars iekšzemes kopproduktā

2024. gadā valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi tiek prognozēti ar 23,1% samazinājumu salīdzinājumā ar 2023.gadu, ko pamatā ietekmē ieņēmumu samazinājums no dividendēm, procentu ieņēmumu samazinājums par depozītiem un kontu atlikumiem, valsts nodevas par naftas produktu drošības rezervju uzturēšanu, kā arī valsts nodevas par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem nodevas ieņēmumu samazinājums un ieņēmumu no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas samazinājums. 2025. gadā nenodokļu ieņēmumi tiek prognozēti ar 0,02% pieaugumu, bet 2026. gadā ar 17,7% samazinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

3. Valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi krīžu seku mazināšanai un to fiskālā ietekme

Pēc Covid-19 pandēmijas perioda Latvija 2022. un 2023. gados sniedza būtisku atbalstu sabiedrībai energoresursu cenu pieauguma ietekmes mazināšanai (turpmāk - energoatbalsts). Tāpat nozīmīgs finansējums atvēlēts Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam, ņemot vērā 2022. gada Krievijas pilna mēroga iebrukumu Ukrainā. 2023. gads ir pēdējais, kurā kopš 2020. gada tiek paredzēts nozīmīgs finansējums atbalsta pasākumiem krīžu seku mazināšanai.

Kopējais plānotais atbalsts 2023. gadam atbilstoši FM apkopotajai informācijai ir 824 milj. *euro* jeb 1,9% no IKP. Atbalsta ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci ir negatīva, un 2023. gadā tā FM vērtējumā tiek sagaidīta 726 milj. *euro* apmērā jeb 1,7% no IKP. (skat. 3. tabulu).

Covid-19 atbalsta finansējums tiek plānots jau būtiski mazākā apmērā kā iepriekšējos gados, faktiski turpinoties tikai atsevišķiem uzsāktajiem investīciju projektiem un paredzot finansējumu Covid-19 vakcīnu iegādei, kas iepriekš pasūtītas, kā arī turpinoties finanšu institūcijas ALTUM programmu īstenošanai ar ietekmi uz bilanci, kas izriet no programmu realizācijas rādītājiem.

Ieplānotais energoatbalsts bija paredzēts pamatā līdz šā gada 30. aprīlim, un par atbalsta nepieciešamību nākamajā apkures sezonā valdībai vēl ir jālemj, par prioritāti virzot mērķētāka atbalsta nodrošināšanu ar Būvniecības valsts kontroles biroja starpniecību.

Ukrainas iedzīvotājiem, kuri ieceļojuši Latvijā, tiek sniegta sociālā palīdzība un nodrošināti sociālie pakalpojumi. Tiek segti ēdināšanas un izmitināšanas izdevumi, pašvaldības izmaksā vienreizēju pabalstu krīzes situācijā, valsts nodrošina vienreizēju pabalstu darba uzsākšanai. Piešķirts finansējums pirmsskolas izglītības pakalpojuma nodrošināšanai bēgļu bērniem, kā arī līdzekļi latviešu valodas kursiem. Tāpat tiek veiktas iemaksas starptautiskajās organizācijās humānās un militārās palīdzības sniegšanai Ukrainai.

3. tabula. Atbalsta apmērs un ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, milj. *euro* un % no IKP

	Fakts			Plāns	Izpilde*	Fakts			Novērt.	Izpilde*
	2020	2021	2022	2023		2020	2021	2022	2023	
	<i>Atbalsta apmērs</i>					<i>Ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci</i>				
Covid-19 atbalsts	1282	2315	966	101	27	-961	-2103	-796	-133	-33
Energoatbalsts		2	604	622	417		-2	-604	-522	-417
Atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem			81	102	34			-81	-72	-34
KOPĀ	1282	2317	1650	824	479	-961	-2105	-1481	-726	-485
% no IKP	4,2%	6,9%	4,2%	1,9%	1,1%	-3,2%	-6,3%	-3,8%	-1,7%	-1,1%

*Izpildes dati līdz 30.06.2023.

Ņemot vērā Valsts kases datus un citu iestāžu sniegto informāciju 2023. gadā sagaidāms zemāks izdevumu apjoms energoatbalstam un Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam kā tika plānots, izstrādājot 2023. gada budžetu. Atbilstoši FM apkopotajai informācijai šā gada pirmajos sešos mēnešos faktiskā atbalsta apmērs veido 417 milj. *euro* energoatbalstam, par aptuveni 200 milj. *euro* mazāk kā tika paredzēts budžetā. Savukārt Ukrainas civiliedzīvotājiem sniegtā atbalsta apjoms šā gada pirmajā pusgadā veido 34 milj. *euro*, bet ar Covid-19 saistītajos pasākumos 27 milj. *euro*.

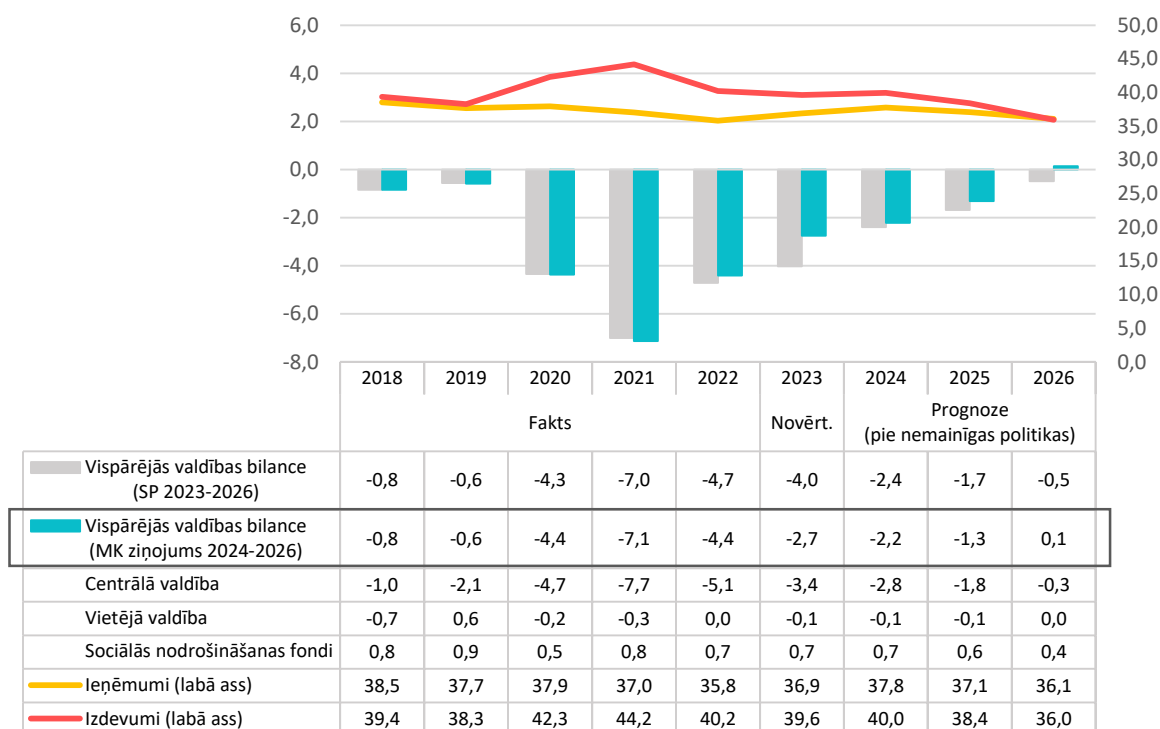
4. Vispārējās valdības budžeta bilances prognoze pie nemainīgas valdības politikas 2024.-2026. gadam

Finanšu ministrija ir aktualizējusi vispārējās valdības budžeta bilances vidējam termiņam, ņemot vērā Valsts kases datus par konsolidētā kopbudžeta izpildi šā gada pirmajā pusgadā, aktualizētās nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes atbilstoši atjaunotajam makroscenārijam, valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta bāzes izdevumus vidējam termiņam.

Vispārējās valdības budžeta deficīts Finanšu ministrijas vērtējumā **2023. gadā** sasniegs 2,7% no IKP, un tas ir par 1,3 procentpunktiem zemāks nekā prognozēts šā gada marta beigās, izstrādājot Stabilitātes programmu 2023.-2026. gadam (skat. 2. attēlu). Tāpat novērtētais deficīta līmenis ir par 1,4 procentpunktiem zemāks kā pieļaujama vispārējās valdības budžeta deficīts, kas noteikts likumā "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" un zemākais kopš Covid-19 pandēmijas sākuma 2020. gadā.

Balstoties uz faktisko izpildi šā gada 6 mēnešos, deficīta novērtējumā 2023. gadam ir iekļauts par aptuveni 100 milj. *euro* mazāks apjoms energoatbalstam, kā arī par 30 milj. *euro* mazāks apjoms Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam nekā iepriekš plānots. 2023. gads ir pēdējais, kurā plānots ievērojams atbalsts krīzes seku mazināšanai (skat. 3. tabulu).

2024.-2026. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts pie nemainīgas valdības politikas tiek prognozēts 2,2% no IKP 2024. gadā un 1,3% no IKP 2025. gadā, bet 2026. gadā prognozēts pārpalikums 0,1% no IKP (skat. 4. tabulu).

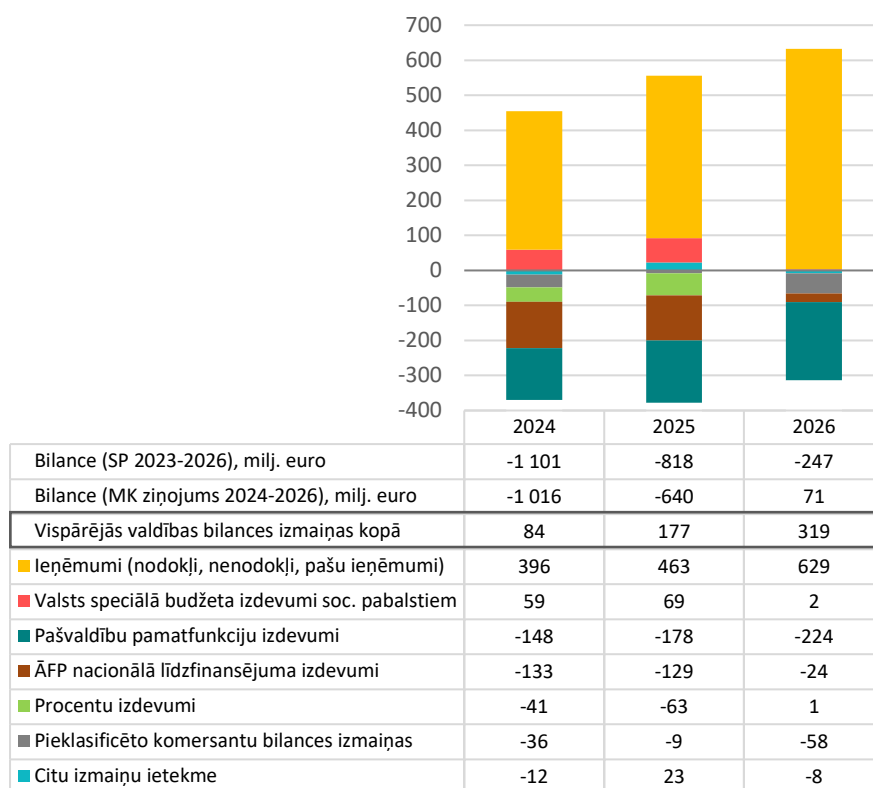

2. attēls. Vispārējās valdības budžeta ieņēmumi, izdevumi un bilance, % no IKP

Šā gada 6 mēnešos, līdzīgi kā pērn, nodokļu ieņēmumi bijuši būtiski augstāki kā iepriekš plānots. Augsts inflācijas līmenis Eiropā un Latvijā ir saglabājies ilgāk kā iepriekš plānots un, lai gan energoresursu cenas šobrīd ir pazeminājušās un stabilizējušās, preču un pakalpojumu cenu līmenis joprojām turpina palielināties. Darba tirgū vērojams nozīmīgs vidējās darba samaksas pieaugums, pozitīvi ietekmējot darba spēka nodokļu ieņēmumus. Attiecīgi, salīdzinot ar pavasarī apstiprinātajām prognozēm, ir palielināts novērtējums gan par sagaidāmo nodokļu, gan arī nenodokļu ieņēmumu apmēru, kas būtiski uzlabo bilances apmēru (skat. 3. attēlu).

Tāpat, salīdzinot ar Stabilitātes programmas 2023.-2026. gadam prognozēm, ir pārskatīti valsts speciālā budžeta izdevumi vidējā termiņā. Galvenokārt ir samazināti izdevumi slimības pabalstiem, ņemot vērā straujāku prognozēto slimības pabalstu saņēmēju skaita samazinājumu visā vidējā termiņā, kā arī nedaudz samazināti izdevumi pensijām, ņemot vērā zemāku pensiju indeksācijas apmēru. Zemāki indeksācijas koeficienti 2023. un 2024. gadā salīdzinājumā ar Stabilitātes programmu ir mazākas inflācijas pa mēnešiem dēļ. Neskatoties uz to, ka indeksācijas koeficienti 2025. un 2026. gadam tiek prognozēti lielāki, kopējo indeksācijas samazinājumu ietekmē mazāki 2023. un 2024. gada indeksācijas izdevumi. 2026. gadā ietekme uz bilanci vairs nav tik pozitīva kā iepriekšējos gados, jo izdevumi vecuma pensijām tiek prognozēti lielāki nekā prognozēts Stabilitātes programmā, Labklājības ministrijai pārskatot pensiju saņēmēju skaitu atbilstoši demogrāfijai, kas paredz pakāpenisku 65+ iedzīvotāju skaita pieaugumu pēc 2025. gada.

Savukārt, negatīvi vispārējās valdības bilanci ietekmējuši augstāki pašvaldību pamatfunkciju izdevumi, ņemot vērā faktisko izpildi šā gada 6 mēnešos, lielāki izdevumi ārvalstu finanšu palīdzības (ĀFP) projektu nacionālajam līdzfinansējumam, pamatā pieaugot kopējiem izdevumiem ĀFP projektu īstenošanai, it īpaši jaunajam ES fondu plānošanas periodam, kā arī procentu izdevumi un pieklasificēto komersantu bilances izmaiņas.

3. attēls. Vispārējās valdības budžeta bilances (pie nemainīgas politikas) izmaiņas salīdzinājumā ar Stabilitātes programmu 2023.-2026.gadam, milj. euro

**4. tabula. Vispārējās valdības budžeta bilance pa budžeta līmeņiem,
milj. euro un % no IKP**

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	Fakts			Novērt.	Prognoze		
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-4,4	-7,1	-4,4	-2,7	-2,2	-1,3	0,1
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 321,2	-2 397,6	-1 720,9	-1 190,9	-1 016,2	-640,2	71,2
EKS KOREKCIJAS	-196,3	-552,8	-270,2	143,9	333,7	284,0	308,7
KOPBUDŽETA BILANCE	-1 124,9	-1 844,8	-1 450,7	-1 334,8	-1 349,9	-924,2	-237,4
Ieņēmumi	11 337,4	12 549,2	14 273,8	15 569,1	16 632,0	17 405,4	17 943,2
Nodokļu ieņēmumi	9 006,5	10 031,0	11 557,3	12 678,1	13 540,9	14 354,3	15 212,8
Nenodokļu ieņēmumi	666,3	771,2	847,6	972,4	747,4	747,0	634,0
Pašu ieņēmumi	348,4	372,5	427,7	460,0	462,1	457,8	461,2
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 310,3	1 371,0	1 439,7	1 456,9	1 880,4	1 845,0	1 634,0
Pārējie ieņēmumi	5,8	3,4	1,6	1,7	1,2	1,2	1,2
Izdevumi	12 462,2	14 394,0	15 724,5	16 903,9	17 981,9	18 329,6	18 180,6
Atlīdzība	2 712,2	2 939,5	3 120,2	3 543,1	3 723,4	3 737,3	3 769,0
Preces un pakalpojumi	1 470,2	1 554,6	2 313,2	2 054,5	1 944,3	1 994,8	2 009,2
Procentu izdevumi	262,9	256,6	196,5	233,4	382,0	469,0	508,5
Subsīdijas un dotācijas	2 773,8	3 627,6	3 840,9	4 260,8	4 748,3	4 685,0	3 874,8
Sociālie pabalsti	3 620,3	4 291,3	4 523,6	4 829,1	5 164,0	5 500,8	5 896,8
Iemaksas ES budžetā	321,6	398,4	391,9	407,8	424,0	434,5	476,2
Kapitālie izdevumi	1 251,9	1 268,2	1 280,4	1 485,0	1 545,1	1 458,8	1 596,8
Pārējie izdevumi	49,4	57,8	57,8	90,1	50,7	49,4	49,3
VALSTS BUDŽETA BILANCE (ieskaitot atvasinātās publ. pers.)	-1 085,2	-1 753,9	-1 513,6	-1 306,8	-1 282,0	-957,5	-276,2
Ieņēmumi	9 486,9	10 676,9	12 110,9	13 276,3	14 232,7	14 877,2	15 264,1
Izdevumi	10 572,2	12 430,8	13 624,4	14 583,1	15 514,7	15 834,7	15 540,3
VALSTS BUDŽETA BILANCE (pamatbudžets un speciālais b.)	-1 102,7	-1 780,0	-1 545,7	-1 312,8	-1 285,9	-954,4	-269,8
Ieņēmumi	9 329,4	10 511,0	11 932,4	13 080,6	14 039,5	14 724,1	15 064,3
Izdevumi	10 432,1	12 291,0	13 478,1	14 393,4	15 325,5	15 678,5	15 334,1
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-1 224,4	-1 980,5	-1 889,2	-1 565,5	-1 620,6	-1 316,5	-534,6
Ieņēmumi	6 442,7	7 418,6	8 291,9	9 068,9	9 616,4	9 976,3	10 072,0
Izdevumi	7 667,0	9 399,2	10 181,2	10 634,4	11 236,9	11 292,8	10 606,7
<i>Pamatfunkciju daļa</i>	6 326,9	8 125,9	8 797,2	8 663,2	8 615,5	8 634,8	8 354,1
<i>ĀFP daļa</i>	1 340,1	1 273,3	1 384,0	1 971,3	2 621,4	2 658,0	2 252,6
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	114,9	200,5	343,5	252,7	334,6	362,1	264,8
Ieņēmumi	3 107,6	3 410,1	3 933,2	4 283,6	4 700,0	5 050,1	5 330,5
Izdevumi	2 992,6	3 209,6	3 589,6	4 030,9	4 365,4	4 688,0	5 065,7
ATVAS. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	17,5	26,1	33,8	6,1	3,9	-3,1	-6,4
Ieņēmumi	460,6	508,0	572,4	598,9	604,4	605,2	609,6
Izdevumi	443,1	481,9	538,6	592,8	600,5	608,2	616,0
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	-39,6	-90,9	62,9	-28,0	-67,8	33,3	38,8
Ieņēmumi	2 816,5	2 875,7	3 252,3	3 403,0	3 469,9	3 725,3	3 959,2
Izdevumi	2 856,1	2 966,6	3 189,4	3 431,1	3 537,7	3 692,0	3 920,4
<i>Pamatfunkciju daļa</i>	2 520,8	2 644,5	2 938,4	3 163,4	3 291,1	3 407,9	3 454,9
<i>ĀFP daļa</i>	335,3	322,1	251,0	267,7	246,6	284,0	465,5

Sagatavojot vispārējās valdības budžeta bilances vidējam termiņam pie nemainīgas politikas, ir ņemti vērā šādi pieņēmumi.

- Valdības lēmums pakāpeniski kāpināt valsts budžeta izdevumus aizsardzībai līdz 2,5% no IKP 2025. gadā.
- 2024. gada 1. janvārī tiek paaugstināta minimālā alga valstī līdz 700 euro, ar šā gada septembri turpinās pedagogu zemākās mēneša darba samaksas likmes pieaugums.
- Latvijā sagaidāma 32 jaunu elektrovilcienu piegāde (2023. gadā 23 un 2024. gadā 9 elektrovilcieni), negatīvi ietekmējot komersantu bilances

vispārējās valdības budžetā. Lai gan liela daļa no vilcienu iegādes darījuma tiek finansēta no Eiropas Savienības Kohēzijas fonda līdzekļiem, tiek nodrošināts arī valsts budžeta līdzfinansējums vilcienu iegādei, un atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai izdevumi tiek uzskaitīti atbilstoši faktiskajai piegādei.

- 2023. gadā valsts pamatbudžetā tiek prognozēti ievērojami lielāki izdevumi ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, ņemot vērā 2014.-2020. gada plānošanas perioda ES fondu projektu īstenošanai noslēgumu un Atveseļošanas fonda aktīvu uzsākšanu. Tālāks izdevumu pieaugums sagaidāms 2024. un 2025. gados, kad nozīmīgā apmērā ieplūdis arī finansējums 2021.-2027. gada plānošanas perioda ES fondu projektu īstenošanai, kā arī turpināsies Atveseļošanas fonda projektu īstenošana un *Rail Baltica* projekta īstenošana.
- Valsts speciālajā budžetā, ņemot vērā sagaidāmās patēriņa cenu indeksa un darba samaksas izmaiņas, vidējā termiņā sagaidāms mērenāks izdevumu pieaugums, tādējādi valsts speciālajā budžetā veidosies pārpalikums. Samazinoties Covid-19 izplatībai, vidējā termiņā tiek prognozēts straujš slimības pabalstu saņēmēju skaita samazinājums, arī bezdarbnieku pabalstu saņēmēju skaits pēc 2024. gada tiek prognozēts ar nelielu sarukumu. Tomēr pabalstu izdevumu pieaugumu turpinās ietekmēt salīdzinoši straujais vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu algas pieaugums, ceļot arī vidējos pabalsta apmērus. Pensiju saņēmēju skaits pensionēšanās vecuma paaugstināšanas dēļ ilgstoši sarucis, tomēr 2025. gadā pensiju reforma noslēgsies, un pēc tās atbilstoši *Eurostat* demogrāfiskajām prognozēm ir sagaidāms 65+ iedzīvotāju skaita pieaugums. Tas redzams arī atjaunotajās prognozēs par pensiju saņēmēju skaitu, kas 2026. gadā jau būs augstāks kā 2025. gadā.
- Balstoties uz faktiskās izpildes datiem šā gada 6 mēnešos, salīdzinot ar Stabilitātes programmu 2023.-2026. gadam, ir palielināti pašvaldību budžeta izdevumi. Tiek prognozēts, ka vidējā termiņā pieaugs pašvaldību budžeta izdevumi atlīdzībai, ņemot vērā straujo minimālās algas celšanu valstī un pedagogu darba samaksas kāpumu. Tāpat tiek prognozēts izdevumu pieaugums precēm un pakalpojumiem, it īpaši 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu, cenu kāpumam turpinot ietekmēt izdevumus komunālajiem pakalpojumiem, tostarp siltumenerģijai, elektroenerģijai, kurināmajam, kā arī autoceļu uzturēšanai un ēdināšanai. Arī sociāla rakstura maksājumi 2023. gadā prognozēti augstāki salīdzinājumā ar 2022. gadu, izdevumiem pieaugot mājokļa pabalstiem un garantētā minimālā ienākuma pabalstu izmaksām. Augstais sociālā atbalsta izdevumu līmenis 2022.-2023. gadā ir saistīts ar palīdzības sniegšanu Ukrainas civiliedzīvotājiem – izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumiem, nepilngadīgo izglītības nodrošināšanai, sociālā atbalsta pasākumiem. Šobrīd vidēja termiņa prognozēs nav iekļauts atbalsts Ukrainas civiliedzīvotājiem, tāpēc turpmākajos gados tiek prognozēta šo izdevumu pakāpeniska samazināšanās. Neliels samazinājums 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu tiek prognozēts kapitālajos izdevumos, kas saistāms ar investīciju samazināšanos pēc Covid laikā papildus piešķirtā finansējuma augstas gatavības projektiem, savukārt vidējā termiņā tiek prognozēts kapitālo izdevumu pieaugums, it īpaši ES fondu projektiem jaunā perioda ietvaros 2025.-2026. gadā pēc samazinājuma 2024. gadā, iepriekšējam plānošanas periodam noslēdzoties.

5. Vispārējās valdības parāda prognoze 2024.-2026. gadam

Vispārējās valdības parāda prognoze sagatavota, ņemot vērā Finanšu ministrijas aktualizētās valsts budžeta finansiālās bilances prognozes pie nemainīgas valdības politikas, kā arī aktualizētas iekšzemes kopprodukta (IKP) faktiskajās cenās prognozes.

Vispārējās valdības parāda prognoze 2023. gadam ir bez būtiskām izmaiņām, savukārt, 2024.-2026.gadam ir ar nelielu pieaugumu, salīdzinot ar 2023.-2026.gada Stabilitātes programmas prognozi (skat. 5. tabulu).

5. tabula. Vispārējās valdības parāda prognožu salīdzinājums, % no IKP

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	prognoze			
Stabilitātes programma (2023-2026)	40,8%	39,6%	39,7%	39,8%	38,9%
Aktuālais bāzes scenārijs <i>samazinājums (-)/pieaugums (+)*</i>	40,8%	39,7%	40,5%	40,2%	39,1%
		0,1%	0,7%	0,4%	0,2%

* salīdzinot ar Stabilitātes programmas 2023.-2026.gadam prognozi

Izmaiņas noteica galvenokārt lielāks prognozētais valsts budžeta deficīts 2024. gadā, sagaidot apjomīgus izdevumus ES fondu ietvaros nākamajā gadā, kā rezultātā tika pārskatīti aizņemšanās apjomi 2024. gadam. Izmaiņas ietekmēja arī aktualizētās IKP prognozes, atbilstoši kurām nominālais IKP apjoms 2023.-2025. gadā ir mazāks, salīdzinot ar Stabilitātes programmas prognozi 2023.-2026. gadam, kas tādējādi ietekmēja vispārējās valdības parāda līmeņu nelielu palielināšanos attiecībā pret IKP vidējā termiņā.

Atbilstoši aktuālajam novērtējumam sagaidāms, ka vispārējās valdības parāda līmenis stabilizēsies ap 40% no IKP ar nelielu samazināšanās tendenci, sākot ar 2025. gadu, un Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums (60% no IKP) vidējā termiņā tiks ievērots.

6. Makroekonomiskās un fiskālās attīstības pesimistiskais un optimistiskais scenārijs

Pesimistiskais scenārijs

Ņemot vērā iespējamās negatīvos riskus ekonomikas izaugsmei, Finanšu ministrija ir izstrādājusi alternatīvu ekonomikas attīstības scenāriju laika posmam no 2023. līdz 2026. gadam, ja realizētos viens vai vairāki no negatīvajiem riskiem. Šajā scenārijā ir modelēta šo risku realizēšanās ietekme uz dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem un budžeta ieņēmumiem.

Pesimistiskā scenārija (skat. 6. tabulu) pamatā ir risks, ka ECB turpinās celt bāzes likmi tālāk, jo eirozonas pamatinflācija saglabātos virs mērķa līmeņa. Inflācijas noturību papildus veicinātu 2023. gada 4. ceturksnī no jauna pieaugošās energoresursu cenas, paaugstinoties līdz līmenim, kāds piedzīvots iepriekšējās ziemas laikā. Tas palielinātu enerģijas cenas gada beigās un nākamā gada sākumā, līdz ar to inflācija no jauna varētu palielināties. Tomēr neparedzam, ka cenu līmenis pārsniegtu pērn sasniegtos augstumus. Palielinātās ECB bāzes likmes turpinātu ierobežot kredītēšanu un pieprasījumu eirozonā, kas Latvijai nozīmētu arī vājāku eksporta izaugsmi, proti, vēl vairāk pastiprinot tā samazinājumu. Papildus ģeopolitiskā nenoteiktība, kas būtu viens no iemesliem energoresursu cenu pieaugumam, samazinātu investoru un patērētāju noskaņojumu, vēl vairāk bremsējot izaugsmi. Līdz ar to ekonomikas bremsēšanās būtu jūtama 2024. un 2025. gadā.

Atbilstoši pesimistiskajam scenārijam 2023. gadā iekšzemes kopprodukts salīdzināmās cenās varētu samazināties par 0,4% un 2024. gadā tikai nenozīmīgi palielināties par 0,3%, kas attiecīgi būtu par 1,4 un 2,2 procentpunktiem mazāk nekā bāzes scenārijā. Savukārt noturīgāka izaugsme atsāktos tikai 2026. gadā.

Energoresursu cenu pieaugums palielinātu inflāciju līdz 12% un 5% attiecīgi 2023. un 2024. gadā. Tomēr nākamajos gados inflācija nesamazinātos līdz bāzes scenārija līmenim.

Augstā inflācija bremsētu privāto patēriņu, kura pieaugums 2023. un 2024. gadā būtu par 0,8 un 2,6 procentpunktiem mazāks nekā bāzes scenārijā, jo augstās inflācijas dēļ samazinātos reālās algas pirktspēja. Tomēr, ņemot vērā relatīvi saspringto darbaspēka tirgu, riska scenārijs neparedz būtiskas izmaiņas darba tirgū.

6. tabula. Makroekonomiskie rādītāji 2023. – 2026. gadā
(pesimistiskais scenārijs)

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. euro	39 063	43 134	45 835	48 295	51 067
pieaugums faktiskajās cenās, %	16,2	10,4	6,3	5,4	5,7
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,8	-0,4	0,3	1,8	2,9
IKP deflators (gads pret gadu), %	13,1	10,9	5,9	3,5	2,8
PCI (gads pret gadu), %	17,3	12,0	5,0	2,5	2,3
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, euro	1373	1510	1601	1681	1765
pieaugums faktiskajās cenās, %	7,5	10,0	6,0	5,0	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	-8,4	-1,8	1,0	2,4	2,6
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	886	886	886	885	882
pieaugums, %	2,6	0,0	0,0	-0,1	-0,4

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	prognoze			
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīvotājiem	6,9	6,6	6,9	6,5	6,4

Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības pesimistisko scenāriju, Finanšu ministrija ir novērtējusi šī scenārija ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci, novērtējot izmaiņas nodokļu un nenodokļu ieņēmumos, kā arī valsts speciālā budžeta izdevumos un valsts parāda apkalpošanas (procentu) izdevumos salīdzinājumā ar bāzes scenāriju (skat. 7. tabulu). Rezultātā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, salīdzinot ar bāzes scenāriju 2023.-2026. gadam, pēc naudas plūsmas tiek prognozēti ar samazinājumu 90,9 milj. euro 2023. gadā, 167,8 milj. euro 2024. gadā, 267,5 milj. euro 2025. gadā un 233,1 milj. euro 2026. gadā, vadoties pēc pesimistiskā scenārijā iezīmētajām tautsaimniecības attīstības tendencēm.

7. tabula. Vispārējās valdības budžeta bilance un parāds (pesimistiskais scenārijs)

	2023	2024	2025	2026
	prognoze			
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-3,0	-2,8	-1,9	-0,4
Vispārējās valdības budžeta bilance, milj. euro	-1 305,9	-1 261,8	-923,2	-189,9
Vispārējās valdības budžeta bilances novirze no bāzes scenārija, % no IKP	-0,3	-0,5	-0,6	-0,5
Vispārējās valdības budžeta bilances novirze no bāzes scenārija, milj. euro	-115,0	-245,6	-283,1	-261,1
Nodokļu ieņēmumi	-90,9	-167,8	-220,2	-227,9
<i>Iedzīvotāju ienākuma nodoklis</i>	<i>-24,2</i>	<i>-62,1</i>	<i>-60,7</i>	<i>-59,6</i>
<i>Uzņēmuma ienākuma nodoklis</i>	<i>-2,7</i>	<i>1,0</i>	<i>-3,4</i>	<i>-3,8</i>
<i>Pievienotās vērtības nodoklis</i>	<i>-21,3</i>	<i>7,6</i>	<i>-25,3</i>	<i>-27,6</i>
<i>Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas</i>	<i>-32,2</i>	<i>-100,8</i>	<i>-111,0</i>	<i>-117,5</i>
<i>Akcīzes nodoklis</i>	<i>-9,1</i>	<i>-12,9</i>	<i>-17,1</i>	<i>-16,6</i>
Nenodokļu ieņēmumi	-4,6	1,2	-3,8	-3,2
Soc.pabalstu izdevumi	19,5	73,8	43,5	2,0
Procentu izdevumi	0,0	5,2	15,6	28,1
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	40,1%	41,1%	41,6%	40,8%

2023.-2026. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts, pesimistiskajam scenārijam iestājoties un saglabājoties nemainīgai valdības politikai, tiek prognozēts attiecīgi 3,0% no IKP 2023. gadā, 2,8% no IKP 2024. gadā, 1,9% no IKP 2025. gadā un 0,4% no IKP 2026. gadā. Pie šī scenārija bilances pasliktināšanos galvenokārt nosaka zemāki kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un augstāki izdevumi pensijām un pabalstiem speciālajā budžetā.

Iestājoties šādam scenārijam, vispārējās valdības budžeta bilance pasliktinātos - par 0,3 procentpunktiem 2023.gadā, salīdzinot ar bāzes scenāriju, 2024.gadā par 0,5 procentpunktiem no IKP, 2025. gadā par 0,6 procentpunktiem no IKP un 2026. gadā par 0,5 procentpunktiem no IKP. Savukārt vispārējās valdības parāda līmenis pieaugs – 2023. gadā par 0,4 procentpunktu, 2024. gadā par 0,6 procentpunktiem, 2025. gadā par 1,4 procentpunktiem un 2026. gadā par 1,7 procentpunktiem. Tomēr sagaidāms, ka parāda līmenim 2025. gadā sasniedzot 41,6% no IKP, tas 2026. gadā samazinātos līdz 40,8% IKP.

Optimistiskais scenārijs

Turpretī optimistiskais scenārijs paredz straujāku eirozonas ekonomikas atkopšanos, jo eirozonas pamatinflācija varētu mazināties straujāk un ECB izlemt par bāzes procentu likmes samazinājumu. Papildus tam, energoresursu tirgus situācija saglabātos labvēlīga, ES būtu vairāk neatkarīga no energoresursu importa no politiski nedrošiem reģioniem, kā arī ziema nebūtu vēsāka kā iepriekšējā.

Atbilstoši optimistiskajam scenārijam (skat. 8. tabulu) 2023. gadā iekšzemes kopprodukts salīdzināmās cenās varētu pieaugt par 1,4% un 2024. gadā un par 3,2% 2025. gadā, kas attiecīgi būtu par 0,5 un 0,7 procentpunktiem vairāk nekā bāzes scenārijā. Turpmākajos gados izaugsme saglabātos bāzes scenārija līmenī. Arī inflācijas dinamika neatšķirtos no bāzes scenārija, jo turpinātos enerģijas tirgus transformācija atbilstoši nospraustajiem plāniem.

**8. tabula. Makroekonomiskie rādītāji 2023. – 2026. gadā
(optimistiskais scenārijs)**

	2022	2023	2024	2025	2026
	fakts	prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. euro	39 063	43 619	46 309	49 162	52 006
pieaugums faktiskajās cenās, %	16,2	11,7	6,2	6,2	5,8
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,8	1,4	3,2	2,9	2,9
IKP deflators (gads pret gadu), %	13,1	10,1	2,9	3,2	2,8
PCI (gads pret gadu), %	17,3	10,0	2,2	2,5	2,3
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, euro	1 373	1 524	1 654	1 753	1 858
pieaugums faktiskajās cenās, %	7,5	11,0	8,5	6,0	6,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	-8,4	0,9	6,2	3,4	3,6
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	886	888	888	885	880
pieaugums, %	2,6	0,2	0,0	-0,3	-0,6
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīvotājiem	6,9	6,4	6,3	6,3	6,3

Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības optimistisko scenāriju, Finanšu ministrija ir novērtējusi šī scenārija ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci, novērtējot izmaiņas nodokļu un nenodokļu ieņēmumos, kā arī valsts speciālā budžeta izdevumos un valsts parāda apkalpošanas (procentu) izdevumos salīdzinājumā ar bāzes scenāriju (skat. 9. tabulu). Rezultātā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, salīdzinot ar bāzes scenāriju 2023.-2026. gadam, pēc naudas plūsmas tiek prognozēti ar palielinājumu 33,7 milj. euro 2023. gadā, 143,4 milj. euro 2024. gadā, 234,7 milj. euro 2025. gadā un 341,5 milj. euro 2026. gadā, vadoties pēc optimistiskajā scenārijā iezīmētajām tautsaimniecības attīstības tendencēm.

**9. tabula. Vispārējās valdības budžeta bilance un parāds
(optimistiskais scenārijs)**

	2023	2024	2025	2026
	prognoze			
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-2,6	-1,9	-0,8	0,7
Vispārējās valdības budžeta bilance, milj. euro	-1 149,8	-857,4	-402,3	388,3
Vispārējās valdības budžeta bilances novirze no bāzes scenārija, % no IKP	0,1	0,4	0,5	0,6
Vispārējās valdības budžeta bilances novirze no bāzes scenārija, milj. euro	41,1	158,8	237,9	317,1

	2023	2024	2025	2026
	prognoze			
Nodokļu ieņēmumi	33,7	143,4	234,7	341,5
<i>Iedzīvotāju ienākuma nodoklis</i>	2,4	26,9	55,4	88,3
<i>Uzņēmuma ienākuma nodoklis</i>	2,9	6,7	7,1	7,8
<i>Pievienotās vērtības nodoklis</i>	22,7	50,2	52,4	56,7
<i>Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas</i>	0,0	41,9	95,4	156,9
<i>Akcīzes nodoklis</i>	4,2	13,9	20,1	26,9
Nenodokļu ieņēmumi	4,9	7,9	7,8	6,6
Soc.pabalstu izdevumi	-2,6	-5,4	14,0	50,7
Procentu izdevumi	0,0	-2,1	-9,4	-19,8
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	39,4%	39,6%	39,0%	37,4%

2023. -2026. gadā vispārējās valdības budžeta deficīts, optimistiskajam scenārijam iestājoties un saglabājoties nemainīgai valdības politikai, tiek prognozēts attiecīgi 2,6% no IKP 2023. gadā, 1,9% no IKP 2024. gadā, 0,8% no IKP 2025. gadā, bet 2026. gadā gaidāms 0,7% no IKP pārpalikums. Pie šī scenārija bilances uzlabošanas galvenokārt nosaka augstāki kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un zemāki izdevumi pensijām un pabalstiem speciālajā budžetā.

Iestājoties šādam scenārijam, vispārējās valdības budžeta bilance uzlabotos ik gadu - par 0,1 procentpunktu 2023.gadā, salīdzinot ar bāzes scenāriju, 2024. gadā par 0,4 procentpunktiem no IKP, 2025. gadā par 0,5 procentpunktiem no IKP un 2026. gadā par 0,6 procentpunktiem no IKP. Savukārt vispārējās valdības parāda līmenis samazināsies – 2023. gadā par 0,3 procentpunktu, 2024. gadā par 0,9 procentpunktiem, 2025. gadā par 1,3 procentpunktiem un 2026. gadā par 1,7 procentpunktiem.

7. Fiskālās politikas nosacījumi un fiskālā telpa 2024.-2026. gadam

Fiskālās telpas aprēķins ir sagatavots atbilstoši Latvijas Stabilitātes programmā 2022. – 2025. gadam noteiktajai fiskālās politikas stratēģijai, kas balstās uz pārejas kārtību Fiskālās disciplīnas likumā noteiktās minimālās plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances sasniegšanai, kas apstiprināta Ministru Kabineta 2022. gada 12. aprīļa sēdē (MK sēdes protokols nr. 20, 45 §)¹, kā arī atbilstoši likuma “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 5. pantam, kas nosaka no vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa izslēdzamos izdevumus.

Eiropas Komisija šā gada 8.martā Fiskālās politikas vadlīnijās 2024. gadam² paziņoja par vispārējās izņēmuma klauzulas darbības pārtraukšanu sākot ar 2024.gadu un to, ka 2024. gada pavasarī ierosinās Padomei sākt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, pamatojoties uz 2023. gada rezultātiem, saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem.

2023. gada 26. aprīlī Eiropas Komisija publicēja priekšlikumus Padomes ES dalībvalstīm specifiskajām rekomendācijām, tai skaitā Latvijai, kurās ir integrēta fiskālā komponente. Rekomendācijas ir apstiprinātas Padomē šā gada 14. jūlijā (pēc diskusijām Eiropadomē šā gada 29.-30. jūnijā). 2023. un 2024. gadā fiskālajai politikai vajadzētu būt piesardzīgai, lai nodrošinātu koncentrēšanos uz parāda atmaksājāmību vidējā termiņā, vienlaikus palielinot potenciālo izaugsmi un ilgtspējīgā un noturīgā veidā nodrošinot zaļo un digitālo pāreju. ES dalībvalstu fiskālajai korekcijai 2024. gadam būtu jāatbilst spēkā esošajiem tiesību aktiem saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu, un visām dalībvalstīm būtu jā saglabā vai jāsamazina budžeta deficīts zem Līgumā par Eiropas Savienības darbību noteiktās atsaucēs vērtības 3% no IKP, kā arī būtu jā saglabā parāds piesardzīgā līmenī vai jānodrošina ticams un nepārtraukts parāda samazinājums vidējā termiņā.

Latvijai rekomendācijas fiskālā komponente³ paredz cik drīz vien iespējams, 2023. un 2024. gadā izbeigt spēkā esošos ārkārtas enerģētikas atbalsta pasākumus, saistītos ietaupījumus izmantojot valdības budžeta deficīta samazināšanai. Ja atkal pieaugošu enerģijas cenu dēļ ir nepieciešami jauni atbalsta pasākumi vai ja esošie pasākumi ir jāturpina, nodrošināt, ka tie ir orientēti uz neaizsargātu mājāsaimniecību un uzņēmumu aizsardzību, fiskāli pieņemami un ka tie saglabā stimulus enerģijas taupīšanai. Latvijai ieteikts nodrošināt piesardzīgu fiskālo politiku, jo īpaši, ierobežojot valsts finansēto neto primāro izdevumu nominālo pieaugumu 2024. gadā līdz ne vairāk kā 3,0%⁴, saglabāt valsts finansētās publiskās investīcijas un nodrošināt ANM dotāciju un citu ES fondu efektīvu apguvi, jo īpaši, lai veicinātu zaļo un digitālo pārkārtošanos. Laikposmā pēc 2024. gada ieteikts turpināt īstenot vidēja termiņa fiskālo stratēģiju pakāpeniskai un ilgtspējīgai konsolidācijai apvienojumā ar tādām investīcijām un reformām, kas veicina lielāku ilgtspējīgu izaugsmi, lai panāktu piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo stāvokli.

¹ Precizējumi veikti ar Ministru kabineta sēdes protokolu Nr. 52 4.§ un Ministru kabineta 2022.gada 22. decembra sēdes protokolu Nr.67, 1.§.

² https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-03/COM_2023_141_1_EN_ACT_part1_v4.pdf

³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9839-2023-REV-1/lv/pdf>

⁴ Pēc Eiropas Komisijas aprēķiniem tas atbilstu ikgadējam strukturālās budžeta bilances uzlabojumam vismaz 0,5% apmērā no IKP 2024. gadā.

Uzkrātās bilanču starpības

Fiskālās disciplīnas likuma 11.pants nosaka automātisko *ex-post* korekcijas mehānismu, t.i., minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanu, lai nodrošinātu to, ka iepriekšējo gadu faktiskās novirzes no bilances nosacījuma (Fiskālās disciplīnas likuma 10. pants) neietekmē budžeta sabalansētību. Uzkrātās bilanču starpības ir attēlotas 10. tabulā.

10. tabula. Uzkrāto bilanču starpības

		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	IKP (faktiskajās cenās), milj. euro	22 749	23 626	24 572	25 371	26 984	29 154	30 679	30 265	33 617	39 063
2.	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-0,3	-1,0	-1,5	-0,5	-1,6	-2,2	-1,4	-0,4	-1,1	0,3
3. (1.×2.)	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-78,0	-235,4	-379,0	-118,8	-437,7	-639,7	-437,7	-113,5	-362,4	101,6
4.	Minimālāplānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-1,3	-1,0	-1,0	-0,9	-1,0	-1,2	-0,6	-0,5	-2,1	-4,7
5. (1.×4.)	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. euro	-295,7	-236,3	-245,7	-228,3	-269,8	-349,8	-173,8	-140,7	-705,9	-1 835,9
6. (3.-5.)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, milj. euro	217,7	0,9	-133,3	109,5	-167,9	-289,8	-263,9	27,2	343,6	1 937,5
7. ((6.:1.) ×100)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, % no IKP	1,0	0,0	-0,5	0,4	-0,6	-1,0	-0,9	0,1	1,0	5,0
8. (Σ(6.))	Uzkrāto bilanču starpības summa (kumulatīvi), milj. euro	217,7	218,6	85,3	194,8	27,0	-262,9	-526,8	-499,6	-156,0	1 781,5
9. ((8./1.) ×100)	Uzkrāto bilanču starpības summa, % no IKP	1,0	0,9	0,3	0,8	0,1	-0,9	-1,7	-1,7	-0,5	4,6
10.	FDL 11. panta nosacījums, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
11.	Ir jākorģē, ja 9.<10.									-	Nav jākorģē

Ja budžetu izpildes gaitā tiek konstatēts, ka uzkrātā faktiskā strukturālo bilanču novirze no plānoto bilanču apmēra ir negatīva un sasniedz vismaz 0,5% no IKP, jāveic tās koriģēšana. Tomēr ņemot vērā, ka 2022. gadā uzkrātā faktiskā strukturālo bilanču novirze no plānoto bilanču apmēra ir pozitīva, savukārt izlaižu starpības 2026. gadam prognozētā vērtība ir negatīva, atbilstoši Fiskālās disciplīnas likuma 11. panta septītajai daļai minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanu neveic.

Strukturālās bilances mērķi

Saskaņā ar fiskālās politikas stratēģiju strukturālās bilances mērķis 2024.-2026. gadam tiek noteikts par pamatu ņemot 2023. gada strukturālās bilances prognozi.

Ņemot vērā, ka 2023. gadā saskaņā ar pašreizējām prognozēm vispārējās valdības budžeta deficīts ir 2,7% no IKP un, ņemot vērā izlaižu starpību un vienreizējo pasākumu apmēru, var konstatēt, ka 2023. gada vispārējās valdības strukturālā bilance ir 0,3% no IKP (skat. 11. tabulu). Līdz ar to tas ir zemāks par Fiskālās disciplīnas likuma noteikto vidēja termiņa mērķi, kas ir -0,5% no IKP. Ja vispārīgā gadījumā saskaņā ar Fiskālās politikas stratēģiju strukturālais deficīts būtu jāsamazina par 0,5% no IKP ik gadu, līdz tas sasniedz 0,5% no IKP vērtību, tad pie aktuālākajām prognozēm strukturālā deficīta samazināšana nav nepieciešama, to var pat palielināt un turpmāk uzturēt Fiskālās disciplīnas likuma 10. pantā noteiktajā maksimālajā pieļaujamajā līmenī.

Saskaņā ar augstāk minēto vispārējās valdības budžeta bilances mērķis 2024.-2026. gadam tiek noteikts Fiskālās disciplīnas likuma 10. pantā noteiktajā maksimālajā pieļaujamajā līmenī -0,5% no IKP.

11. tabula. Vispārējās valdības strukturālās bilances mērķi

		2023	2024	2025	2026
IKP prognoze, milj. euro	(1)	43368			
2023. gada vispārējās valdības budžeta bilance, milj. euro	(2)	-1190,9			
2023. gada vispārējās valdības budžeta bilance, % IKP	(3)=(2)/(1)*100	-2,7			
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	(4)	-1,2			
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	(5)=0,378*(4)	-0,5			
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, % no IKP, tai skaitā	(6)	-2,6			
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi		-0,2			
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		-1,2			
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums		-0,6			
atbalsts bēgļiem no Ukrainas		-0,2			
vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai		-0,5			
Vispārējās valdības strukturālās bilances prognoze un mērķi, % no IKP	(7)=(3)-(5)-(6)	0,3	-0,5	-0,5	-0,5

No šiem mērķiem izrietošā vispārējās valdības nominālā bilance ir aprēķināta 12. tabulā. Saskaņā ar pašreiz plānoto vienreizējo pasākumu apmēru vispārējās valdības nominālā bilance, kas atbilst strukturālās bilances mērķim, ir -2,6% no IKP 2024. gadā, -2,3% no IKP 2025. gadā un -1,3% no IKP 2026. gadā. Jāatzīmē, ka, ja 2024. gada budžeta sagatavošanas laikā vai vēlāk tiks palielināts vienreizējo pasākumu apjoms, nominālā bilance attiecīgi samazināsies.

12. tabula. No strukturālās bilances mērķa izrietošā vispārējās valdības budžeta nominālā bilance

		2023	2024	2025
IKP prognoze, milj. euro		45 750	48 577	51 375
Vispārējās valdības strukturālās bilances mērķi, % no IKP	(1)	-0,5	-0,5	-0,5
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	(2)	-1,3	-0,7	-0,01
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	(3)=0,378*(2)	-0,5	-0,2	0,0
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, % no IKP, tai skaitā	(4)	-1,7	-1,6	-0,8

		2023	2024	2025
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi		-0,02	-0,01	-0,01
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		0,0	0,0	0,0
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums		-0,8	-0,8	-0,7
atbalsts bēgļiem no Ukrainas		0,0	0,0	0,0
vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai		-0,9	-0,8	-0,05
Vispārējās valdības bilance, % no IKP	(5)=(1)+(3)+(4)	-2,6	-2,3	-1,3

Fiskālā telpa 2024. gadam un turpmākajiem gadiem

Ņemot vērā iepriekš definētos fiskālos nosacījumus un iepriekš norādītos strukturālās bilances mērķus, tiek noteikta fiskālā telpa 2024. gadam un turpmākajiem gadiem.

13. tabula. Fiskālā telpa

		2024	2025	2026
Vispārējās valdības nominālās bilances prognoze pie nemainīgas politikas, % no IKP	(1)	-2,2	-1,3	0,1
Izlaižu starpība, % no potenciālā IKP	(2)	-1,3	-0,7	-0,01
Bilances cikliskā komponente, % no IKP	(3)=0,378*(2)	-0,5	-0,2	0,0
One-off un citi īslaicīgie pasākumi, kas iekļauti nemainīgas politikas scenārijā % no IKP, tai skaitā	(4)	-1,7	-1,6	-0,8
Covid-19 pandēmijas mazināšanas pasākumi		-0,02	-0,01	-0,01
enerģijas cenas pieauguma mazināšanas pasākumi		0,0	0,0	0,0
aizsardzības un iekšējās drošības finansējums		-0,8	-0,8	-0,7
atbalsts bēgļiem no Ukrainas		0,0	0,0	0,0
vienreizējie izdevumi valsts aizsardzībai un iekšējai drošībai		-0,9	-0,8	-0,05
Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances prognozes nemainīgas politikas scenārijā, % no IKP	(5)=(1)-(3)-(4)	-0,1	0,5	0,9
Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi, % no IKP	(6)	-0,5	-0,5	-0,5
Fiskālā nodrošinājuma rezerve, % no IKP	(7)	0,1	0,1	0,1
Fiskālā telpa, % no IKP	(8)=(5)-(6)-(7)	0,32	0,93	1,33
Fiskālā telpa, milj. euro		148,4	450,3	684,3

2024. gadā fiskālās telpas apjoms ir 148,4 milj. euro, 2025. gadā 450,3 milj. euro un 2026. gadā 684,3 milj. euro (skat. 13. tabulu). Saskaņā ar fiskālās politikas stratēģiju, ārpus fiskālās telpas ir iespējams finansēt vienreizējos no kara Ukrainā izrietošos valsts iekšējās un ārējās drošības pasākumus, atbalstu Ukrainai un tās civiliedzīvotājiem Latvijā, kā arī, nepieciešamības gadījumā - enerģijas cenu būtiskā pieauguma kompensāciju.

8. Turpmākā rīcība

Lai turpinātu likumprojekta "Par valsts budžetu 2024.gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam" sagatavošanu, nepieciešams:

1. Pieņemt zināšanai iesniegto informatīvo ziņojumu.
2. Pieņemt zināšanai, ka vispārējās valdības budžeta bilances prognožu pamatā ir Finanšu ministrijas izstrādātās un Fiskālās disciplīnas padomes 2023. gada 13. jūnijā apstiprinātās makroekonomisko rādītāju prognozes: iekšzemes kopprodukta pieaugums salīdzināmās cenās 2023. gadā 1,0%, 2024. gadā 2,5%, 2025. gadā 2,9% un 2026. gadā 2,9%; iekšzemes kopprodukta pieaugums faktiskajās cenās 2023. gadā 11,0%, 2024. gadā 5,5%, 2025. gadā 6,2% un 2026. gadā 5,8%; nominālais iekšzemes kopprodukts 2023. gadā 43 368 milj. *euro*, 2024. gadā 45 750 milj. *euro*, 2025. gadā 48 577 milj. *euro* un 2026. gadā 51 375 milj. *euro*; patēriņa cenu izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2023. gadā 10,0%, 2024. gadā 2,2%, 2025. gadā 2,5% un 2026. gadā 2,3%; nodarbinātības izmaiņas 2023. gadā 0,1%, 2024. gadā 0,0%, 2025. gadā -0,3% un 2026. gadā -0,6%.
3. Pieņemt zināšanai, ka vispārējās valdības budžeta bilance pie nemainīgas politikas tiek prognozēta 2024. gadā -1 016,2 milj. *euro* jeb -2,2% no IKP, 2025. gadā ir -640,2 milj. *euro* jeb -1,3% no IKP un 2026. gadā ir 71,2 milj. *euro* jeb 0,1% no IKP.
4. Pieņemt zināšanai Finanšu ministrijas izstrādāto makroekonomiskās attīstības pesimistisko scenāriju, kas paredz iekšzemes kopprodukta pieaugumu salīdzināmās cenās 2023. gadā -0,4%, 2024. gadā 0,3%, 2025. gadā 1,8% un 2026. gadā 2,9%, un optimistisko scenāriju, kas paredz iekšzemes kopprodukta pieaugumu salīdzināmās cenās 2023. gadā 1,4%, 2024. gadā 3,2%, 2025. gadā 2,9% un 2026. gadā 2,9%.
5. Pieņemt zināšanai, ka fiskālā telpa 2024. gadā ir 148,4 milj. *euro*, 2025. gadā ir 450,3 milj. *euro* un 2026. gadā ir 684,3 milj. *euro*, neskaitot vienreizējos pasākumus.
6. Finanšu ministrijai turpināt strādāt pie valsts budžeta ieņēmumus palielinošiem un izdevumus samazinošiem pasākumiem, sadarbībā ar nozaru ministrijām aktualizējot valsts budžeta izdevumu prognozi Eiropas Savienības ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai 2024., 2025. un 2026. gadā.

Finanšu ministrs

A. Ašeradens